

SZAKDOLGOZAT

Nyerges Tamás

2023.

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Vidékfejlesztés és Fenntartható
Gazdaság Intézet
pénzügy és számvitel alapképzési szak

Az ESG térnyerése Magyarországon

Belső konzulens: Prof. Dr. Tóth
Gergely
egyetemi tanár

Belső konzulens
intézete/tanszéke: Vidékfejlesztés és
Fenntartható
Gazdaság Intézet

Készítette: Nyerges Tamás

2023.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	4
2. Szakirodalom	5
2.1 Vállalati fenntarthatósági mozgalmak.....	5
2.2 ESG – aktualitása, népszerűsége.....	10
2.3 ESG minősítések.....	11
2.4 ESG befektetések.....	12
2.5 ESG a kockázatkezelésben.....	13
3. Elemzés	16
3.1 Módszertan, hipotézis	16
3.2 Jogi szabályozások, rendeletek.....	18
3.3 Kötelező mérőszámok	21
3.4 ESG minősítések megbízhatósága.....	25
3.5 Magyarországi felmérés 2023	29
4. Következtetések	32
4. Összefoglalás	34
Hivatkozások.....	35

1. Bevezetés

A vállalatok felelősségvállalási szerepe a társadalomban és a környezetvédelemben napjainkban egyre nagyobb teret nyer. A globális éghajlat változás, az erőforrások kimerülése egyaránt hatással van az üzleti világra. Ezen veszélyeztető tényezők felvetik a fenntartható fejlődés fontosságát, miszerint egyre több vállalat ismeri fel, hogy az eddig alkalmazott hagyományos üzleti tervük követése és a fenntarthatósági mozgalmak közötti kapcsolatnak mély jelentősége van. Ebből kifolyólag a vállalati fenntarthatósági mozgalmak nagy jelentőséggel bírnak. Szakdolgozatomban a vállalati fenntarthatósági mozgalmakra szeretnék kitérni, azon belül is az ESG magyarországi helyzetével foglalkozni a vállalati szektorban betöltött jelenlegi szerepét vizsgálva.

Témaválasztásom fő oka egyfelől a téma aktualitásának köszönhető, másfelől egyetemi tanulmányaim alatt találok először a vállalati fenntarthatósági mozgalmakkal (BSM), azon belül az ESG-vel és magával a fenntartható fejlődéssel is.

A 21. században súlyosbodó környezeti problémák egyre nagyobb méretet öltenek. Az éghajlatváltozás, a környezetszennyezés, a biodiverzitás csökkenése, az erőforrások folyamatos fogyása komoly problémákat vonz maga után. Az éghajlatváltozás a minden korábbinál komolyabb probléma lett, mindezt észlelhetjük a globális hőmérséklet emelkedése, a tengerszint növekedése, az időjárási rendszerek változása révén. A természeti erőforrások fokozatosan kimerülnek és elpusztulnak, melynek főbb okához tartoznak az emberi tevékenységek káros hatásai. A népesség növekedése és ezzel együtt az élelmiszerbiztonság fenntartása is problémát okoz. Mindemelllett a mezőgazdasági területek növekedésével csökken a természetes élőhelyek nagysága. Megjelennek az egyének és a vállalatok környezetre gyakorolt káros hatásai is, melyeknek fő forrásaik az energiafelhasználás, szennyezőanyagok kibocsátása és az erőforrások nagy mértékű kifosztása. Úgy gondolom, hogy az egyéneken felül a vállalatoknak kulcsfontosságú szerepe lehet az imént felsorolt problémák visszaszorításában, megoldásában.

2. Szakirodalom

2.1 Vállalati fenntarthatósági mozgalmak

Az utóbbi 50 év vállalati fenntarthatósági mozgalmait nézve egy trendet észlelhetünk, amely egyre inkább növekvő félben van. Kezdetben 15, később 18, mostanra pedig 21 darab mozgalmat különböztethetünk meg. Ezen mozgalmak olyan alapelvek mentén működnek, amelyek a vállalatokat fenntartható működésre ösztönzik és üzleti tevékenységük megváltoztatása által pozitív hatást gyakoroljanak a környezetre és a társadalomra egyaránt.

Az első ilyen mozgalom a Recycling, amely magyarul újrahasznosítás. A legnépszerűbb mozgalmak közé tartozik. Újrahasznosítás során a már felhasznált vagy elhasználódott anyagokat újra felhasználják és új termékeket hoznak létre belőlük. Leggyakrabban papírt, fémeket, üveget hasznosítanak újra. Az összetett termékekre is létezik hasonló eljárás, amely sokkal bonyolultabb összetétele miatt. Ilyenek például a különböző elektronikai cikkek, autók és a gumi is. Martin Forrest foglalkozott a hulladékgumi feldolgozásának technikáival. Könyvében kitért a gumi vulkanizációs eljárás hasznosságára és számos más lehetséges út választására. (Forrest, 2014, old.: 253-254) Összegezve elmondható, hogy újrahasznosítás során csökken a személtlerakókba kerülő hulladék mennyisége, ezáltal csökken a környezet terhelése is. Mindemellett kedvező társadalmi hatása is van. Hozzájárul a társadalmi felelősségvállaláshoz és a fenntartható jövő építéséhez.

A Hulladékcsökkentés (Waste Minimization) alapelve a hulladék szisztematikus csökkentése a forrásnál. Magában foglalja a keletkező hulladékanyag megelőzését és/vagy csökkentését. Valamint az alapanyagok, a csomagolás, a különböző energiaforrások, mint például az üzemanyag, az elektromos áram és víz hatékony felhasználását. Ösztönzés az újra használatra, újra feldolgozásra és a hasznosításra. A Hulladékcsökkentés erősen támaszkodik egy úgynevezett Hulladékcsökkentési hierarchiához, melyet 3 „Re” alkot. Reduce, reuse, recycle, magyarul csökkenteni, újra felhasználni és újrahasznosítani. Azonban más „Re”-ket is hozzáadnak, mint a rethink, redesign, refuse, replace magyarul újra gondolni, újra tervezni, elutasítani és cserélni. Az 1990-es évek óta hatalmas és népszerű mozgalommá vált, amelyet olyan nagy szervezetek terjesztettek, mint az US EPA vagy az ENSZ. (Tóth, 2019)

A következő mozgalom a Tisztább termelés, szennyezés-megelőzés, angolul: Cleaner Product. Ezen módszertan a megelőző megoldásokra épül, miszerint ha egy eljárást úgy alakítanak ki, hogy ne okozzon szennyezést vagy ne keletkezzen hulladék, akkor az nem csak a környezetre tekintve előnyös, hanem pénzügyileg is. A Tisztább termelést a Cleaner Production Centers (CPC) hálózatán keresztül terjesztik. Főbb célja, hogy az elpazarolt energia szintje a lehető legalacsonyabb szinten legyen tartva. Általában kétféle intézkedésre lehet tagolni. A „kemény” intézkedések, technológiai változások és a „puha” intézkedések, amelyek csak magatartási vagy adminisztratív változásokat foglal magába. Teljes mértékben egyet tudok érteni Tóth Gergely 2019-ben írt cikkének gondolatával, miszerint a környezeti problémák legalább fele megelőzhető lenne felelős magatartással. Másik oldalról nézve a technológiák fejlődése soha nem lesz önmagában válasz az emberiség környezeti problémáira, ennek eléréséhez saját magatartásunkon kell változtatni. (Tóth, 2019)

A Zero emisszió egy állapotot jelent, amely kihat különböző folyamatokra és rendszerekre. Ez az állapot arra törekszik, hogy az adott folyamatok és rendszerek semmilyen káros anyagot vagy üvegházhatású gázt ne bocsájtsanak ki a környezetbe. Ez a koncepció kulcsfontosságú szerepet tölt be például a klímaváltozás által okozott időjárási viszonyok elleni küzdelemben. A Zero emisszió komplex megközelítését 2002-ben publikálták. Nieminen és társai által írt könyv kimutatja, hogy a Zero emisszió szorosan kapcsolódik az elérhető legjobb technológiákhoz, a BAT-hoz és az LCA-hoz, magyarul Életciklus-elemzéshez. (Tóth, 2019)

A Nemnövekedés (Degrowth), mint mozgalom ellentétben áll a hagyományos mikro- és makroszintű gazdasági növekedéshez vezető döntéshozatalokkal. Ezen mozgalom hívei szerint a főbb probléma háttérében a túlzott növekedés áll. A koncepció javaslata, hogy az embereknek nagyobb hangsúlyt kell fektetnie az életminőség növelésére, a környezeti problémák elkerülésére, a környezet óvására vagy például az igazságosságra való törekvésre, az adórendszerek átalakítására. (Szigeti, Farkas, & Borzán, 2021)

A Zöld gazdaságot (Green Economy) olyan gazdaságként határozhatjuk meg, amely a környezeti kockázatok és az ökológiai szűkösségek csökkentését célozza, valamint a fenntartható fejlődésre törekszik a környezet károsítása nélkül. A mozgalom széleskörű és soklétű, ezért rengeteg témát érintenek. Főbb témái közé tartoznak a megújuló energiaforrások, a környezetbarát technológiák, mint például zöld infrastruktúra, energiahatékony házak és közlekedés, fenntartható mezőgazdaság és élelmiszertermelés, a környezetvédelem és

természeti erőforrások és a környezeti igazságosság, amely arra összpontosít, hogy ne a legszegényebb és legsebezhetőbb közösségek szenvedjenek a legnagyobb környezeti terheléstől.

A Triple Bottom Line (TBL) fogalma John Elkington nevéhez fűződik. A TBL egy fenntarthatósági keretrendszer, amely három fő dimenzióra épít. A gazdasági dimenziók a vállalat eredményességére, nyereségességére vonatkozik, míg a társadalmi és környezeti dimenziók sokkal inkább a közjót szolgálják, mint például a munkahelyi etikai normák betartása vagy a természeti erőforrások megóvása. (John, 1997) Ezen mozgalom azt javasolja, hogy mind a három dimenzió között egyensúlyt kell tartani. A fókusz nem csak a profit termelésre összpontosul.

Az Életciklus elemzés (Life Cycle Analysis) egy termék vagy szolgáltatás teljes életciklusát vizsgálja. Kezdve a nyersanyag előállításától és gyártásától egészen a felhasználásig, később pedig a hulladékkezelésig, esetleges újrahasznosításáig. Széleskörű elemzés, mivel bele tartozik minden olyan fázis vagy folyamat, amely hozzájárul a termék vagy szolgáltatás előállításához, beleértve a szállítást is. (Bakosné Böröcz, 2016) Ennek köszönhetően lehetnek olyan elemzések, amelyek több ezer fázisból vagy folyamatból tevődnek össze, mint például az autógyártás területei. Számos ISO 14000 szabvány foglalkozik LCA elemzéssel.

A következő mozgalom a Fenntartható fogyasztás. Tulajdonképpen ez egy életmódot, tudatos vásárlási szokást jelent, amelyek csökkentik a környezeti terhelést és hosszú távon fenntartható. Stratégiai célja, hogy minden egyén számára hozzáférést biztosítson az alapvető szolgáltatásokhoz, biztonságosabb és zöldebb munkahelyeket teremtsen, illetve növelje az életminőséget. (Vágási, 2000) Az ENSZ 2030-ra kitűzött 19 céljainak egyike közé tartozik. A tudatos vásárlói döntések, az újrahasznosítás és a környezetvédelmi oktatás mind hozzájárulhatnak a jövő generációk életkörülményének megőrzéséhez, elkerülve szükségleteik veszélyeztetését.

A Vállalatok Társadalmi Felelőssége során a vállalatok aktívan vállalnak felelősséget a társadalom és a környezet iránt. Főbb célja az etikus viselkedés, az emberi jogok tiszteletben tartása, a környezetvédelem és a pozitív társadalmi hatások előmozdítása, miközben fenntartható üzleti működést biztosít. (Angyal, 2008, old.: 8-10)

A környezetközpontú irányítási rendszerek, például az ISO 14001 és az EMAS, keretrendszereket kínálnak a vállalatoknak és szervezeteknek a környezeti teljesítményük javításához és a környezeti hatások csökkentéséhez. Az ISO 14001 az International Organization for Standardization (ISO) által kibocsátott szabvány, míg az EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) az Európai Unió által támogatott rendszer. (Tóth, 2002)

A Kék Gazdaság mozgalom Günther Pauli nevéhez fűződik. Fontos megjegyezni, hogy a kék szín nem az óceánokra utal. 2010-ben megjelent könyvében számos új technológiát mutatott be a gazdasági szereplők számára. Ezen innovációk a termékek előállításának módjára koncentrálnak. Fontos rendező elve a lokalitás, amely az erőforrások helyben történő feldolgozását, helyi munkaerő alkalmazását-, bevonását és helyben történő fogyasztását, felhasználását foglalja magában. (Hartung, 2019)

Mindezek mellett megjelennek még a Közös értékteremtés (CSV), Ipari ökológiai/szimbiózis, Közösségi gazdaság, Körforgásos gazdaság, Öko-hatékonyság, DNSH mozgalmak is.

A Fenntartható Fejlődési Célok (Sustainable Development Goals - SDGs) egy ENSZ által elfogadott globális keretrendszer, amely 17 célt és 169 célkitűzést tartalmaz a fenntartható fejlődés előmozdítására. Az SDGs céljai között szerepel például az emberi jólét javítása, a szegénység felszámolása, az éhezés megszüntetése, a jó egészséghez való jog biztosítása, az oktatás előmozdítása, az egyenlőség és a nemek közötti egyenlőség elősegítése. (United Nations, 2020)

Net Zero mozgalma a klímaváltozás elleni küzdelem egyik alapvető célkitűzése, amely azt jelenti, hogy egy vállalat, szervezet vagy ország nem bocsájt ki több üvegházhatású gázt a légkörbe, mint amennyit eltávolít vagy kompenzál. Célja a klímaváltozás hatásainak csökkentése, különös tekintettel a globális felmelegedés mérséklésére. Ide kapcsolódik még egy Európai Unió megállapodás is, amely a Párizsi Megállapodás nevet kapta. Lényege, hogy az uniós országok 2050-re klímasemlegességet valósítsanak meg. A rendelet elfogadásával a tagállamok kötelezettséget vállaltak, hogy 2030-ig legalább 55%-kal csökkentsék a nettó üvegházhatású gázok kibocsátását az 1990-es szinthez képest. (Európai Unió Tanács, 2015)

1.Táblázat: Vállalati fenntarthatósági mozgalmak és dokumentumai – kivéve ESG

	Mozgalom	Dokumentum és szerző	Évszám
1.	Újrahasznosítás	50 Simple Things You Can Do to Save the Earth by the Earthworks Group	1989
2.	Hulladékcsökkentés	The Strategy of Waste by P.R. Taylor	1974
3.	Tisztább termelés	Cleaner Production by United Nations Environment Programme (UNEP) and United Nations Industrial Development Organization (UNIDO)	1992
4.	Zero emisszió	The Clean Air Act (US congress)	1970
5.	Nemnövekedés	The Limits to Growth by Meadows	1972
6.	Zöld gazdaság	Blueprint for a Green Economy by David Pearce, Anil Markandya, Edward B. Barbier	1989
7.	Triple-bottom-line (3P)	Cannibals with Forks by John Elkington	1994
8.	Életciklus elemzés (LCA)	International Organization for Standardization (ISO) standards 14040 and 14044 by Vigon	1994
9.	Fenntartható fogyasztás	Oslo Symposium on Sustainable Consumption	1994
10.	Vállalatok társadalmi felelőssége (CSR)	Can a Corporation Have a Conscience? Goodpaster, Matthews	1982
11.	Környezetközpontú irányítási rendszerek (ISO 14001, EMAS)	ISO 14001 and Eco-Management and Audit Scheme (EMAS)	1993; 1996
12.	Kék gazdaság (nem óceán)	The Blue Economy: 10 Years, 100 Innovations, 100 Million Jobs by Gunter Pauli	2010
13.	Közös értékteremtés (CSV)	Creating Shared Value by Michael E. Porter and Mark R. Kramer	2011
14.	Ipari ökológia/ szimbiózis	Strategies for Manufacturing by Robert Frosch and Nicholas E. Gallopoulos	1989
15.	Közösségi gazdaság	The Wealth of Networks by Yochai Benkler; Remix: Making Art and Commerce Thrive in the Hybrid Economy by Lawrence Lessig	2002; 2008
16.	Körforgásos gazdaság	The Economics of the Coming Spaceship Earth by Kenneth E. Boulding; Blueprint for a Green Economy by David Pearce, Anil Markandya, and Edward B. Barbier; Clean Production Strategies by Hunter L. Lovins and Amory B. Lovins	1965; 1989; 1993
17.	Fenntartható fejlődési célok (SDGs)	United Nations Sustainable Development Goals (SDGs) by United Nations	2015
18.	Öko-hatékonyság	Our Common Future (Brundtland Commission Report) by United Nations	1987

		Environment and Development World Commission	
19.	Net Zero (N0)	Paris Agreement by United Nations Framework Convention on Climate Change	2015
20.	DNSH	Do No Significant Harm Handbook What, Why and How of 'DNSH' Across Environmental and Social Sustainability-related Factors	2021

Forrás: (Tóth, 2019); kiegészítve, saját szerkesztés

2.2 ESG – aktualitása, népszerűsége

Az ESG az üzleti és pénzügyi világ egyre fontosabb és elterjedtebb fogalma, mely az elmúlt években rohamosan terjedt világszerte. Meghatározó tényezővé vált az üzleti döntéshozatalban és a befektetési stratégiák kialakításában, valamint továbbra is dinamikusan fejlődik és egyre inkább beágyazódik az üzleti kultúrába és pénzügyi stratégiákba. Az ESG rövidítés három alapvető fogalmat foglal magába. Environmental, mint környezet, Social, mint társadalom és Governance, mint vállalatirányítás. Az üzleti és pénzügyi világban egyre nagyobb szerepet tulajdonít magának. A mozgalom aktualitását tekintve észlelhetjük, hogy egyre több országban vezetnek be szigorításokat a környezetvédelmi, társadalmi és kormányzati előírásokat illetően. Ezen szempontokat ma még csak a legnagyobb vállalatoknak, de később minden piaci szereplőnek figyelembe kell majd vennie a beszámolóik elkészítése során (beleértve a működésüket is). A mozgalom három fő összetevője rendkívül széleskörű és sok tényezőtől áll. Kezdve a környezeti tényezőkkel, amely kitér a kibocsátásokra és a klímaváltozásra. Ezen tényezők vizsgálják a vállalatok üvegházhatású gázainak kibocsátását és a klímaváltozáshoz való negatív hozzájárulást. Az ESG megvizsgálja, hogy a vállalat milyen intézkedéseket hoz a káros anyag kibocsátás csökkentése ellen. Mindemellett ugyanebben a kategóriában értékeli a vállalat természeti erőforrásainak kezelését, valamint innovatív megoldások, technológiák kutatását is. Társadalmi tényezők között fontos megemlíteni talán a legfontosabb pillért, az emberi jogok tiszteletben tartását. Értékelés során figyelembe veszik azokat az intézkedéseket, amelyek az emberi jogok betartását szolgálják. Szerepet kap még a munkavállalók jóléte is, ahol a munkavállalók körülményeit, a munkáért kapott béreket, egészségügyi és biztonsági intézkedéseket értékeli. Végül az irányítási tényezők, melynek főbb területei közé tartoznak a vállalatirányítás és a kockázatkezelés. Ezek a tényezők biztosítják a vállalat átlátható működését.

Az új szabályozások és jogszabályok bevezetése további lendületet ad az ESG szabványoknak és a vállalati beszámolási követelményeknek. Egyes országokban már előírás, hogy a vállalatok részletesen beszámoljanak ESG teljesítményükről. A későbbiekben ezekre részletesen is kitérek.

Az ESG három tényezőjét tekintve hasonlít a TBL (Triple Bottom Line) alapkoncepciójához. „A „vállalati fenntarthatóság” hármass optimalizálás, avagy háromlábú megközelítésének (angolul: triple bottom line) lényege, hogy a fenntarthatóság három oszlopa a környezeti, a társadalmi és a gazdasági fenntarthatóság.” (Tóth, 2007, old.: 23) A TBL három fő dimenziót emel ki (gazdasági, társadalmi, környezeti), míg az ESG három fő kategóriájában az E (környezetvédelem), az S (társadalmi) és a G (jó kormányzás) foglal helyet. Mindkét megközelítés hangsúlyozza a hosszú távú fenntarthatóságot és a társadalmi, környezeti felelősséget a gazdasági döntéseken belül. Mindkét modell hangsúlyozza a stakeholderek, vagyis az érintettek széles körének fontosságát, beleértve a befektetőket, munkavállalókat, vásárlókat, közösségeket. Viszont a különbségek sokkal inkább az ESG hatékonyságát támasztják majd alá, szabványosítás, keretrendszer, szabályozás, több adat, valamint pénzügyi audit tekintetében, melyekről későbbiekben szót ejtek majd.

2.3 ESG minősítések

Léteznek úgynevezett ESG besorolások, amelyek segítenek a vállalatokat a kritériumoknak megfelelően sorrendben elhelyezni őket. Ezek a besorolások akár versenyelőnyt is jelenthetnek, mivel a magas értékelés vonzóvá teheti a vállalatokat a befektetők számára.

Több vállalat is foglalkozik ESG besorolással, ratinggel. Konkrét szempontrendszer nincs, viszont a főbb szempontok, besorolási irányzatok hasonlóak, sok esetben azonosak. Ezen minősítések az ESG területén nyújtott teljesítmény összehasonlításán alapulnak. A minősítési folyamat során meghatározott ESG pontszámok a vállalatok fenntarthatósági teljesítményét mérőszámként jelenítik meg. Az ESG minősítések általában hozzáféréshez kötöttek és előfizetéssel érhetőek el. Azonban a nagy lefedettségüknek köszönhetően széles körben elérhetőek, így rengeteg vállalat ESG pontszámát és értékelését tekinthetjük meg. (Mayer & Reizingerné Ducsay, 2022)

A minősítések létrehozása és értékelése során a fenntarthatósági adatok és információk kulcsfontosságúak. Ezek az adatok szolgálnak alapul a vállalatok környezeti hatásának,

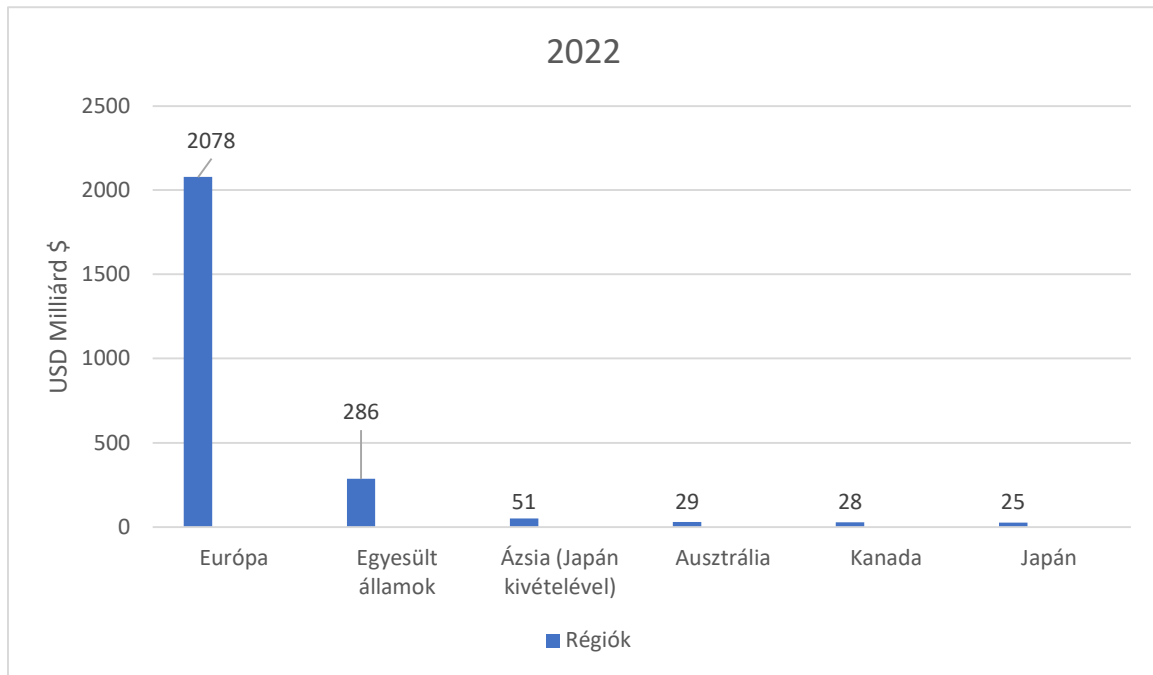
társadalmi tevékenységeinek és irányítási gyakorlatainak értékeléséhez. Az ESG minősítések kialakításához és értékeléséhez szükséges adatok három fő kategóriába sorolhatóak. Elsőként, a kötelezően nyilvánosságra hozandó adatok tartalmazzák azokat az információkat, amelyeket jogszabályok kötelezővé tesznek a vállalatok számára rendszeresen közzétenni. Ezek a dokumentumok és jelentések a vállalatok pénzügyi adatait, jelentéseit és fenntarthatósági irányelveit rögzítik, amelyek előírt rendszerességgel kerülnek közzétételre. Másodsor, az önkéntes adatok olyan információkat takarnak, amelyeket a vállalatok saját kezdeményezésből tesznek közzé, viszont erre nincs kifejezett jogszabályi kötelezettség. Ide tartoznak a nem pénzügyi beszámolók, a társadalmi felelősségvállalás jelentései és a fenntarthatósági irányelvek, amelyeket a vállalatok önként készítenek el, hogy átfogóbb képet adjanak tevékenységeik fenntarthatósági teljesítményéről. Végül, az alternatív adatok olyan információkat jelentenek, amelyek külső forrásból származnak, és nem közvetlenül a vállalatoktól. Ezek az adatok lehetnek például termékvisszahívások, bírságok, vagy más külső forrásokból származó adatok, amelyek segítenek felmérni a vállalatok környezeti és társadalmi hatásait. (Mayer & Reizingerné Ducsai, 2022) Az adatgyűjtés után következő lépésben az ESG három alappillérehez tartozó főbb szempontokat veszik figyelembe. Szemléltetés gyanánt néhány relevánsabb területet felsorolok az egyes pillérekhez. A környezeti pillérhez tartozik az éghajlatváltozás, természeti erőforrások, hulladék és környezetvédelmi lehetőségek, valamint a környezetszennyezés. A társadalmi pillérhez az emberi erőforrások, termékfelelősség, érdekeltek szembenállása és társadalmi lehetőségek, míg az irányítási pillérhez a vállalati magatartás és vállalatirányítás tartozik. Emellett különböző kockázati kérdésekre is választ keresnek a besorolás során. Felmérik és figyelembe veszik a vállalat kockázati kitettség szintjét és a kockázatok kezelésének minőségét is. (Stempler, 2021) A folyamat eredménye egy ESG minősítés, ESG rating lesz.

2.4 ESG befektetések

Az elmúlt évtizedben a portfóliómenedzserek egyre inkább bevezették a felelős és fenntartható befektetési stratégiákat a pénzügyi döntéseikben. Azelőtt a stratégiák gyakran csak bizonyos tevékenységeket, például fegyvergyártást, dohányzást és alkoholdermést zártak ki az eszközezők vagy az egyéni befektetők portfóliójából. Azonban az utóbbi években jelentős figyelmet kapnak és nagy népszerűségnek örvendenek olyan alapok, amelyek az ESG-faktorokat is figyelembe veszik a befektetések értékelésében. (Kotró & Márkus, 2020)

Az ESG minősítések fontosságát és magának a mozgalomnak a térnyerését egy ábrával szeretném szemléltetni. Befektetési alapok portfólió építésénél is egyre nagyobb népszerűségre tesz szert az ESG alapú befektetések támogatása.

1. ábra: Az ESG alapok eszközeinek megoszlása 2022-ben

Forrás: Morningstar Sustainable Fund Flows: Q4 2022 in Review; saját ábra

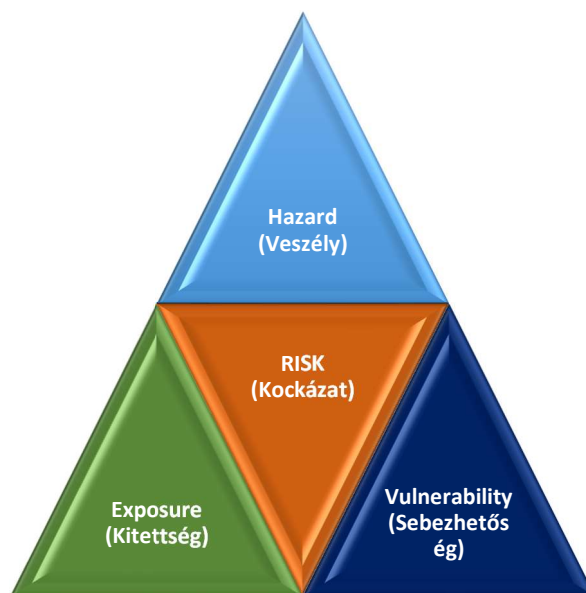
Mint látható, 2022-ben Európa adta az ESG alapok eszközeinek túlnyomó részét, mintegy 2078 milliárd dollárral. Az Egyesült államok a második helyen áll mindössze 286 milliárd dollárral. A két összeget összehasonlítva elég nagy differencia észlelhető Európa javára. A Capital Group felmérései szerint Észak-Amerikában elég magas a szkepticizmus a témával kapcsolatban, mivel sokak szerint az ESG az csak egy marketing eszköz az alapkezelők számára, amellyel termékeik értékesítésére és hírnevük növelésére használnak. Európában a befektetők mindössze 6%-a mondja azt, hogy még nincs meggyőződve az ESG befektetések hatásosságáról.

2.5 ESG a kockázatkezelésben

Mint említettem az ESG ratingek meghatározásánál különböző kockázatok léteznek, amelyek nem csak vállalatokra terjedhetnek ki, hanem a pénzügyi intézményekre is. Klíma változási kockázatok szempontjából a következő veszélyekre érdemes kitérni. Mindennapi

életünkben gyakran hallunk természeti katasztrófákról, emberi jogok megsértéséről és vállalati botrányokról. Ha ezek az események az ellátási lánc bármely részét érintik, vagy ha egy vállalat különösen magas kockázatoknak van kitéve, akkor fontos, hogy ezeket az ESG szempontokat figyelembe vegyük a stratégiai döntéshozás és a kockázatkezelés során. Ennek bevezetése azonban nem egyszerű, mivel új szemléletet kell kialakítani a vállalati és kockázati kultúrában. Ennek ellenére az ESG szemlélet hosszú távon hozzájárulhat a vállalat stabilitásához és hosszú távú sikeréhez. (Tamásné Vőneki & Lamanda, 2020)

2. ábra: Kockázatkezelési hierarchia

Forrás: saját szerkesztés

Kezdjük a fizikai veszéllyel. Ezt nevezzük klasszikus fizikai kockázatnak, mint például változik a klíma. Ennek hatására több olyan externália, külső tényező megjelenik, mint például árvíz, erdőtűz, porvihar vagy a tengerszint rohamos emelkedése. Ezen külső hatások, fizikai veszélyek megelőzése, esetleges visszaszorítása érdekében különböző rendeletek, taxonómiák és szabályozások meghozatala, bevezetése megoldást nyújthat. Mint például karbon semlegességi rendelet, rendelet a kibocsátásokról. Az ilyen jellegű szabályozói változások az iparra és a gazdaságra egyaránt nagy hatással lehetnek. Ezen rendeletek, szabályozások betartásához különböző technológiai változásokra, átállásokra lenne szükség, amely felveti az átállás kockázatát. Mindemellett felmerül a technológiai kockázat is, amely a piacok változását

is befolyásolja. Például az emberek figyelembe veszik, hogy az adott termék/szolgáltatás gyártási és felhasználási szakaszában mennyire volt környezetkímélő.

Kitettségeket tekintve a következő kockázatokat kell figyelembe vennünk: ha egy vállalatot vizsgálunk, az adott vállalatot érinti, hogy fizikailag hol van. Legyen szó akár háborús övezetről, esetleg a klímaváltozás miatt visszaesik a vállalat gazdasági tevékenységéből eredő bevétele. Mindemellett érinti, hogy milyen szektorban tevékenykedik. Nem utolsó sorban a beszállítói lánc, amely az ökológiai lábnyomra is hatással van.

A kockázatok sebezhetőségét tekintve is több kérdés felmerülhet. Például az adott vállalatnak van-e biztosítása, tudja vállalni az átállással való kockázatot, esetleges jövőben felmerülő extra költségeket, illetve az átmeneti kockázatokra való felkészültséget. (Matis, 2023)

Ezen három kockázati tényező (veszély, kitettség, sebezhetőség) együttesen határozzák meg egy adott helyzet vagy körülmény kockázati szintjét. Összességében elmondható, hogy az üzleti világban az ESG beépítése a vállalatok kockázatkezelési stratégiájukba egy olyan lépés, amely felkészíti a vállalatokat a jelen és a jövő kihívásaira.

3. Elemzés

3.1 Módszertan, hipotézis

Elemzésem során a fentiekben már említett vállalati fenntarthatósági mozgalmak dokumentumaival foglalkoztam, melyeket 2021/22-es tanév 2. félévében gyűjtöttünk hallgató társaimmal egy Környezetgazdaságtan és fenntarthatóság nevű tárgy keretében Tóth Gergely professzor úr felhívására. Ezeket a dokumentumokat szelektáltam, rendszereztem és különböző kategóriákba soroltam. Voltak közöttük szakkönyvek, alapidokumentumok, politikai dokumentumok, vállalati jelentések, szakcikkek, ismeretterjesztő cikkek és útmutatók. Szakdolgozatom végén 1. sz. függeléként csatolom a rendszerezést. Az elemzésemben kvalitatív módszert használtam, mely során a fókusz a magyarországi ESG helyzeten volt.

A gyűjtött dokumentumok szelektálása után összesen 294 darab dokumentumot rendszereztem egy táblázatban. Az egyes típusok előfordulása az adatgyűjtés után jelentős mértékben eltér. Az adatok alapján, ha összesítjük az egyes dokumentumtípusok előfordulását:

2.Táblázat: Gyűjtött dokumentumok megoszlása

Dokumentumtípus	Darabszám
Szakkönyv	80
Alapidokumentum	18
Politikai dokumentum	16
Vállalati jelentés, esettanulmány	48
Szakcikk	107
Ismeretterjesztő cikk	15
Útmutató	10

Forrás: saját szerkesztés

Általánosságban elmondható, hogy a legtöbb dokumentum a szakcikkek (107), majd a szakkönyvek (80) voltak, míg az útmutatók (10) a legkevesebb.

Az interneten a vállalati fenntarthatósági mozgalmakkal kapcsolatos dokumentumok viszonylag könnyen elérhetők. Például, a Szakcikkek sok információt és elemzést nyújthatnak a témában, mivel ezek gyakran hozzáférhető tudományos publikációk. A Szakkönyvek is fontos források lehetnek, mivel ezek általában átfogóbb ismereteket nyújtanak a témáról, gyakran különböző szakértők által írt részletes könyvek formájában.

Összességében az interneten sok információ elérhető a vállalati fenntarthatósági mozgalmakról, de az adatok alapján a tudományos publikációk (szakcikkek) és átfogóbb információkat nyújtó szakkönyvek a legelterjedtebb dokumentumtípusok lehetnek ezen a területen.

Következő lépésben igyekeztem olyan mozgalmakat összeszedni, amelyekhez kapcsolódik jogszabályi vagy tanúsítási minimum megfelelés. Ezeket egy táblázatban szeretném szemléltetni.

3.Táblázat: Mozgalmak jogszabályi előírásai és tanúsítási minimumai

Mozgalom	Jogszabályi/ Tanúsítási minimum	Dokumentum
Tisztább termelés	Környezetvédelmi előírások	EU környezetvédelmi irányelvek (Directive 2010/75/EU), környezetvédelmi törvények, ipari környezetvédelmi előírások, helyi rendeletek
Zero Emisszió	Fenntarthatósági tanúsítványok	Carbon Trust Standard, PAS 2060, kibocsátásmentességi tanúsítványok
Környezetközpontú irányítási rendszerek	ISO 140001, EMAS	ISO 14001:2015 szabvány, EMAS rendelet (1221/2009/EK)
Életciklus elemzés (LCA)	Fenntarthatósági tanúsítványok	ISO 14040 és 14044 szabványok, LCA tanúsítványok
Vállalatok társadalmi felelőssége (LCA)	Jogszabályi előírások, önkéntes irányelvek	OECD irányelvek, ISO 26000, CSR irányelvek
Körforgásos gazdaság	Jogszabályi előírások és kezdeményezések	Ellenőrzött hulladékkezelési irányelvek, környezeti szabályozások, helyi újrahasznosítási törvények
Net Zero	Jogszabályi előírások és kötelezettségek	Európai zöld megállapodás
Fenntartható fejlődési célok (SDGs)	Jogszabályi elvárások és nemzetközi célok	ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok
ESG	Jogszabályi előírások és irányelvek	ESG irányelvek, CSRD, NFRD szabályozások

Forrás: saját szerkesztés

Majd ezután az ESG mozgalmat helyeztem előtérbe és kezdtem el vizsgálni. Hipotézisként az alábbi felvetéseim merültek fel: az ESG bizonyos aspektusokban különbözik a többi vállalati fenntarthatósági mozgalmatól. Különbözik más vállalati fenntarthatósági kezdeményezésektől abban, hogy egyre szigorúbb szabályozások és kötelező beszámolási

rendszerek kerülnek bevezetésre, ami számos országban és iparágban kötelezővé teszi az ESG-szempontrú tevékenységek dokumentálását és nyilvánosságra hozatalát. Ezen túlmenően az ESG egyedi módon közelíti meg a pénzügyi auditálást és mérőszámokat a fenntarthatósági teljesítmény értékelésére. Mindemellett kötelező mérőszámok, valamint ESG minősítések megbízhatóságára is kitérek. Kutatásomban igyekszem szemléltetni, hogy milyen újítások és szigorítások vannak érvényben, illetve a közeljövőben milyen változások várhatóak az ESG térnyerése által.

3.2 Jogi szabályozások, rendeletek

Első körben igyekeztem olyan szabályozásokat, előírásokat, rendeleteket keresni az ESG-vel kapcsolatban, amelyek már érvényben vannak Magyarországon.

2015-ben létrejött az úgynevezett Párizsi klíma egyezmény, amely globális lépésre készíti az egyezményt elfogadókat az éghajlatváltozás ellen. Lényege, hogy hosszútávon a globális átlaghőmérséklet emelkedését 2°C alatt tartsák. Az egyezményt elfogadó országok továbbá vállalták, hogy ötévenként közzéteszik a cselekvési terveiket és minden tervben egyre ambiciózusabb célokat tűznek ki. (Európai Unió Tanács, 2015)

A következő az Európai zöld megállapodás, amely egy klímasemleges és fenntartható Európát céloz meg. Az európai parlament 2021. júniusában elfogadta az új uniós klímarendeletet, melynek lényege, hogy 2030-ig 55%-os kibocsátási csökkentést és 2050-ig pedig klímasemlegességet rendelt el. (Európai Unió Tanács, 2020)

A vállalatokat tekintve 2020-ban létrejött egy taxonómia rendelet, amelynek célja, hogy egységes keretet biztosítson azoknak a gazdasági tevékenységeknek az azonosítására, amelyek egyezőséget mutatnak az EU fenntarthatósági célokkal. Mindemellett a rendelet előírja, hogy a vállalatoknak kötelessége részletes adatokat szolgáltatni, hogy a szabályozók ellenőrizhessék, valóban megfelelnek-e a kritériumoknak. A rendelet leginkább a pénzügyi szolgáltatókra fókuszál, ezzel elősegítve a zöld finanszírozást. (Európai Parlament, 2020)

Továbbá az MNB által kibocsátott, 2022.03.16-án frissített Zöld jogtárban is találhatóak hazai vonatkozású ESG szabályozások. Az alábbi táblázatban próbálom szemléltetni a jelenleg hatályban lévő ESG szabályozásokat.

4. Táblázat: Az ESG-t érintő szabályozások az MNB iránymutatása által

Jogszabály címe és száma	Tárgya
1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól	Általános környezetvédelmi rendelkezések Magyarországon, mely meghatározza a környezetvédelem általános elveit, intézkedéseit és feladatokat a környezeti fenntarthatóság biztosítására.
1996. évi LIII. törvény a természet védelméről	Az állat- és növényfajok, valamint az élőhelyek védelmére irányuló jogszabály, mely célja a természeti értékek megőrzése és fenntartása. A törvény szabályozza a védett területeket, fajokat és azok védelmének módjait.
A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény	NFRD rendelkezéseinek implementálása (95/C. § (1) és (2))
7/2006. (V. 24.) TNM rendelet az épületek energetikai jellemzőinek meghatározásáról	Épületek energetikai jellemzőinek meghatározására vonatkozó jogszabály.
2007. évi LX. törvény az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és annak Kiotói Jegyzőkönyve végrehajtási keretrendszeréről	Az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és a Kiotói Jegyzőkönyv végrehajtása, valamint az ehhez kapcsolódó intézkedések meghatározása.
29/2008. (III. 20.) OGY határozat a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiáról	Első Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia
77/2011. (X. 14.) OGY határozat a Nemzeti Energiastratégiáról	Magyarország hosszú távú energiastratégiája és célja
122/2015. (V. 26.) Korm. rendelet az energiahatékonyságról szóló törvény végrehajtásáról	Energetikai auditálási tevékenység részletszabályait tartalmazza a Korm. rendelet -többek között.
2015. évi LVII. törvény az energiahatékonyságról	A nemzeti energiahatékonysági célkitűzés teljesítéséhez szükséges egyes feladatokat határozza meg a törvény és e feladatok végrehajtási feltételeit biztosítja. Létrehozza az Energhatékonysági Kötelezettségi Rendszert.
23/2018. (X. 31.) OGY határozat a 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiáról	Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia
A hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról 2019. évi LXVII. törvény	SRD II rendelkezéseinek implementálása (9. § (2))
2020. évi XLIV. törvény a klímavédelemről	A nemzeti klímapolitika irányait, Magyarország vonatkozó célkitűzéseit tartalmazza a törvény.

17/2020. (XII. 21.) MEKH rendelet a végfelhasználási energiamegtakarítással kapcsolatos adatszolgáltatásról	A rendelet az Energiahatékonysági Kötelezettségi Rendszer (EKR) rendszer végrehajtásának részletes szabályait tartalmazza. A rendelet az éves végsőenergia-megtakarítási kötelezettség megállapításához szükséges adatszolgáltatás, illetve az elért energiamegtakarítás bejelentésének tartalmát és formáját írja elő.
20/2021. (VI. 23.) MNB rendelet a hitelintézetek forint lejáratí összhangjának szabályozásáról	Zöld jelzáloglevél, zöld jelzáloghitel, zöld refinanszírozási jelzáloghitel fogalma bevezetésre kerül. JMM mutató számításnál figyelembevehetőek.

Forrás: MNB Zöld jogtár 2022.03.16. frissítés; saját szerkesztés; (Magyar Nemzeti Bank, 2022)

Az Európai Unió nem pénzügyi jelentésekre vonatkozó irányelveit követve láthatjuk, hogy 2014-ben megjelent az NFRD (Non-Financial Reporting Directive) (Európai Parlament, 2014) irányelv, amely előírja, hogy 2017-es üzleti évtől kötelező bizonyos közérdeklődésre számot tartó vállalkozásoknak, bankoknak és biztosító társaságoknak nem pénzügyi jelentést is közzé tenni. Az alábbi kritériumok alapján lehet megkülönböztetni a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodókat: amennyiben az üzleti évet megelőző két egymást követő üzleti évben az alábbi három mutató érték közül kettő meghaladta:

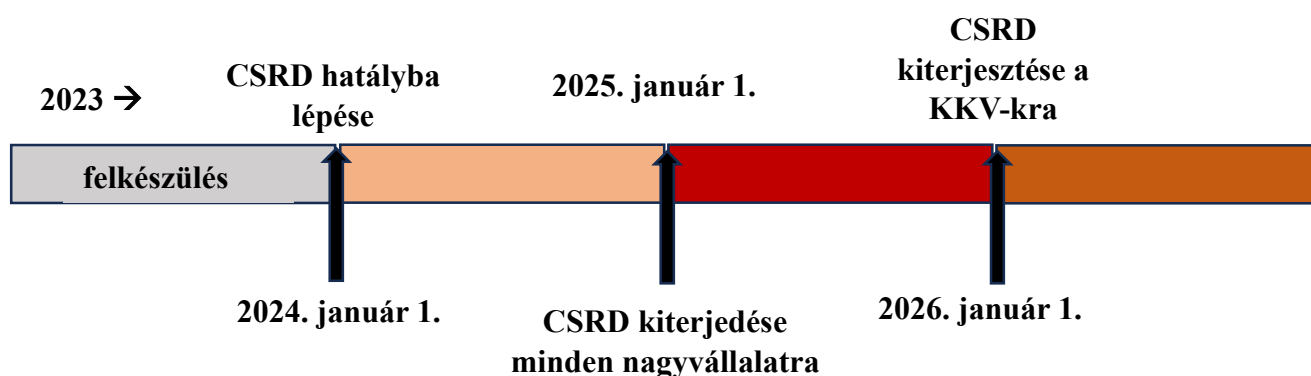
- a mérlegfőösszeg 6 milliárd forintot,
- az éves nettó árbevétel 12 milliárd forintot
- az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma 250 főt

(2000. évi C. törvény a számvitelről)

2021-ben az Európai Unió bejelentette a CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) irányelveit, amellyel további szabályozásokat vezetett be az ESG szabályozások és iránymutatások tekintetében. Az NFRD egyfajta módosítását jelentette a CSRD, amely a korábbi változathoz képest egy szigorúbb és részletesebb beszámolási kötelezettséget jelentett. A vállalatok közül valamennyi nagyvállalatra, tőzsdén jegyzett vállalatra, kis- és közép vállalkozásra is kötelező érvényű lesz, amely 2024. január 1-jétől lép majd hatályba. (A Tanács elfogadta álláspontját a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati beszámolásról szóló irányelvre (CSRD) vonatkozóan, 2022)

Összegezve egy ábrán próbálom szemléltetni, hogy milyen közzétételi kötelezettségek lesznek a közeljövőben a nem pénzügyi jelentéseket tekintve:

3. ábra: A CSRD hatályba lépésével történő változások

Forrás: saját szerkesztés

2024 január 1-jén hatályba lép a CSRD, amely az NFRD hatálya alá tartozó vállalkozásoknak a 2024. január 1-jén vagy azt követően kezdődő pénzügyi évekre vonatkozóan meg kell felelniük a módosított szabályoknak, amely a CSRD-ben szerepelnek. Tehát a 2024-es adatok 2025-ben történő jelentése. Ezt követően 2025. január 1-jétől a többi, az NFRD hatálya alá nem tartozó nagyvállalatnak kell megkezdeni a jelentéstételt. Tehát 2025. évi adatszolgáltatás 2026-ban. A következő szakaszban pedig a tőzsdén jegyzett KKV-k pedig a CSRD alapján kötelezően 2027-től jelentenek a 2026-os adatokról.

Tehát a CSRD azon vállalatok körét bővíti majd, amelyeknek kötelező lenne nemcsak pénzügyi, hanem nem pénzügyi információkat is közzé tenniük. Mindez magában foglalja azokat a vállalatokat is, amelyek eddig mentesülhettek az NFRD rendelkezések hatálya alól. A vállalkozásoknak fel kell készülniük arra is, hogy jelentős mértékben bővíteniük kell a nyilvánosságra hozott információikat a fenntarthatósági tényezőkkel kapcsolatban. Ez magában foglalja az olyan adatok közzétételét, amelyek lehetővé teszik az összehasonlítást más vállalatok fenntarthatósági teljesítményével. A CSRD szigorúbb követelményeket fog támasztani az ESG adatok beszámolásával kapcsolatban is, ezzel segítve az átláthatóságot és a fenntarthatóság terén történő fejlődést is az európai piacokon, valamint befolyásolhatja az érdekeltek (befektetők, ügyfelek, beszállítók, stb.) bizalmát és elkötelezettségét is.

3.3 Kötelező mérőszámok

A következő eltérés, amelyet igyekszem vizsgálni az a kötelező mérőszámokkal kapcsolatos. Rengeteg mérőszám és standard kapcsolható a területhez. Nincs hozzá konkrét

séma, amely minden vállalat számára alkalmazható lenne. Az ESG mérőszámok és mutatók sokféle területen lehetnek relevánsak. A vállalatoknak a saját ESG-céljaikat és mutatóikat kell meghatározniuk a tevékenységükhöz és a szektorukhoz igazodva, ezért is nehéz a mutatók és mérőszámok által kreált besorolásból bármiféle eredményre következtetni. Számos nemzetközi és szervezeti kezdeményezés előír ajánlott vagy kötelező ESG-mutatókat és mérőszámokat. Az Európai Unió által kiadott irányelvek nem csak azt szabályozzák, hogy vállalatoknak be kell számolniuk környezeti és társadalmi hatásaikról, hanem azt is előírják, hogy ezeket az információkat milyen nem pénzügyi beszámolási szabványoknak megfelelően kell közölniük. A legismertebb szabványok közé tartoznak például a GRI, ISO2600, az IR, az SASB, a CDP és a TCFD. (Mayer & Reizingerné Ducsa, 2022)

Jellemzőit egy táblázattal szeretném szemléltetni.

5.Táblázat: Legismertebb szabványok sajátosságai

	Specifikáció	Iparág	Standard/keretrendszer	Célközönség
GRI	Többféle közzététel, gazdasági környezeti és társadalmi vonatkozásban	Minden iparág	Standard	Több érintett csoport
ISO	Témaspecifikus szabványok, pl.: ÜHG, energiagazdálkodás	Minden iparág	Standard	Több érintett csoport
IR	Minden pénzügyi és nem pénzügyi kérdésre kiterjed	Minden iparág	Keretrendszer	Befektetők és több érdekelt csoport
SASB	Többféle közzététel gazdasági, környezeti és társadalmi vonatkozásban	Válogatott iparágak	Standard	Szabályozók
CDP	Környezeti szempontok	Válogatott iparágak	Keretrendszer	Befektetők és ügyfelek
TCFD	Fókuszban a klímaváltozás	Válogatott iparágak	Keretrendszer	Befektetők, hitelezők és biztosítók

Forrás: ESG hitelesség a számok mögött, Mayer & Ducsa; saját szerkesztés

Bár mindegyik standard a fenntarthatósági jelentésekkel foglalkozik, mégis észrevehető, hogy különböző területekre helyezik a hangsúlyt. Például a CDP nemcsak vállalatokra összpontosít, hanem városokat és országokat is elemez.

A fenntarthatóság mérőszámainak meghatározása kihívást jelent, mivel összetett és sokrétű területet fed le. Az egységes keretrendszer létrehozása nehéz, mivel a különböző területeknek sajátos követelményei vannak, amelyek nehezítik az egységes mérési rendszer kialakítását. Emellett a különböző szempontok figyelembe vétele további bonyolító tényezőket jelentenek a mérés folyamatában. Ezen mérésekhez különböző adatokra van szükség, amely által létrejöhetnek a mérőszámok. Tóth Gergely a vállalatok környezeti teljesítményének értékelésével foglalkozott doktori disszertációjában. Írása alapján az alábbi típusok szerint lehet megkülönböztetni a mérőszámokat. Közvetlen mérőszámok vagy adatok: alapvető információk, mint például egy kibocsátott szennyezőanyag tonnában kifejezett mennyisége. Relatív mérőszámok vagy adatok: az egyik paraméterhez viszonyított adatok, például a termelés nagyságához, időszakhoz, helyhez vagy a háttérkörülményekhez kapcsolódó adatok, például egy tonna előállított termékre jutó szennyezőanyag-kibocsátás vagy ezer forint forgalomra eső energiafelhasználás. Indexált: az adat vagy információ egy meghatározott viszonyítási időszakhoz képesti értékét fejezi ki, például egy adott évben kibocsátott szennyezőanyag nagysága egy referenciaként szolgáló évhez viszonyítva. Aggregált: azonos típusú, de különböző forrásokból származó adatok vagy információk kombinált értékben történő összegzése, például a különböző gyártóegységek által kibocsátott szennyezőanyagok összeadása. Végül a súlyozott: az adatok vagy információk jelentőségük alapján módosított (szorzott) értékei. (Tóth, Vállalatok környezeti teljesítményének értékelése, 2002)

Próbáltam olyan mérőszámokat összeszedni, amelyek az ESG mérőszámainak témáját illetően kötelező érvényűek. Ezeket más vállalati fenntarthatósági mozgalmak mérőszámaihoz viszonyítva ábrázoltam.

6.Táblázat: ESG és más mozgalmak mérőszámai

Kategória	ESG kötelező mérőszámok	Egyéb vállalati fenntarthatósági mozgalmak kötelező mérőszámai	Irányelvek
Környezeti (Environmental)	Szénlábnyom, Vízhasználat, Hulladékkezelés	Energiafogyasztás, Környezeti tanúsítványok (pl. ISO 14001) Környezeti terhelésre vonatkozó adatok (pl. légszennyezés, vízszennyezés)	ESG Reporting standards (GRI, SASB) Sustainable Development Goals (SDGs), CDP
Társadalmi (Social)	Dolgozói elégedettség, Sokszínűség és befogadás, Emberi jogok betartása	Munkahelyi sokszínűség és befogadás, munkahelyi egészség és biztonság, Társadalmi felelősségvállalás a közösség iránt	GRI Standards, SASB Standards, United Nations Global Compact, Social Accountability International
Vállalatirányítási (Governance)	Vezetőségi sokféleség, Etikus üzleti gyakorlatok, Részvényi jogok	Részvényesi jogok betartása, Vezetőségi összetétel és függetlenség	OECD Guidelines, Principles for Responsible Investment (PRI) SASB, GRI standards

Forrás: Gyűjtött adatok, saját szerkesztés

A táblázat különbségeit kiemelve az ESG három aspektusára bontottam az értelmezést. Első körben a környezeti különbségeket vettem figyelembe. Az ESG ezen a területen a szénlábnyom, a vízhasználat és a hulladékkezelés fontosságát hangsúlyozza leginkább. Többek között ezek az alapvető mutatók a környezeti hatások csökkentésére. Ezzel szemben az egyéb mozgalmak kiemelik a környezeti tanúsítványok fontosságát, például az ISO 14001-et, továbbá a légszennyezést és a vízszennyezést is. A társadalmi tényezők tekintetében az ESG a dolgozói elégedettségre, a sokszínűségre, a befogadásra, az emberi jogok tiszteletben tartására fókuszál többek között. Mindemellett az ESG szélesebb körű iránymutatásokat és mutatókat is figyelembe vesz, mint például a jelenleg érvényben lévő EU NFRD irányelve, amely alapján a vállalatoknak közölniük kell a jelentéseikben többek között az alkalmazottak és emberi jogok védelmével, a társadalmi felelősségvállalással és az üzleti magatartással kapcsolatos

információkat is. Később, a CSRD hatályba lépésével egy sokkal szigorúbb jelentéstételi kötelezettség, valamint a kötelezettek száma is növekedni fog. A következő aspektus a vállalatirányítási területe, melyben az ESG különbségek vállalatirányítási szempontból megjelennek az ilyen téren alkalmazott mérőszámokban és szabályozásokban. Például a GRI (Global Reporting Initiative) iránymutatásában az ESG részletezi a vezetőségi sokféleség mérőszámait, ideértve a nemi arányokat és vezetőségi összetételt. (Global Reporting Initiative, 2022)

3.4 ESG minősítések megbízhatósága

Az ESG minősítések a vállalatok teljesítményének értékeléséből tevődik össze. A három alappillérhez (környezeti, társadalmi, vállalatirányítási) kapcsolódó értékelések egyvelege mutatja meg az adott vállalkozás minősítését. Ezeket az értékeléseket szakértő minősítő cégek készítik. A pontszámítási módszertan, amelyet a minősítő cégek alkalmaznak rendkívül széleskörű és változatos. Az értékelések során különböző tényezőket vesznek figyelembe, ezáltal az egyes minősítő cégek által elvégzett minősítések eredményei között eltérések lehetnek. Az értékelést végző cégek száma viszonylag magas. Ilyen cégek például az MSCI, Sustainalytics, Refinitiv, S&P, FTSE Russel vagy a Bloomberg.

Az MSCI minősítési rendszerét tekintve az alábbi kulcskérdésekre fókuszálnak.

7.Táblázat: MSCI kulcskérdései az ESG-ben

Környezeti		Társadalmi		Vállalatirányítási
Klímaváltozás CO ₂ ökológiai lábnyom, klímakockázat	Természeti tőke vízhiány, biodiverzitás, földhasználat, nyersanyag beszerzés	Humántőke munkaügyi menedzsment, egészség és biztonság, humántőke fejlesztése, ellátási lánc	Termékfelelősség biztonság és minőség, kémiai biztonság, fogyasztók védelme, adatvédelem, felelős befektetések, demográfiai kockázat	Vállalatirányítási tulajdonosi szerkezet, testület, számvitel
Szennyezés és hulladék mérgező anyagok, csomagolóanyagok, elektronikai hulladék	Környezeti lehetőségek tisztá technológia, zöld épületek	Érintettek ellenzéke ellentmondásos beszerzés, közösségi kapcsolatok	Társadalmi lehetőségek kommunikáció, finanszírozás, egészségügyi ellátás, táplálkozás és egészség	Vállalati magatartás üzleti etika, adózás átláthatósága

Forrás: ESG hitelesség a számok mögött, Mayer & Ducsay; saját szerkesztés

Az MSCI minősítési módszertana a fent felsorolt indikátorok, mérőszámok három dimenziójának súlyozott átlaga alapján működik. Ezen tényezők figyelembe vétele után kapnak egy súlyozott pontszámot, amelyet különböző kritériumok alapján értékelnek. A súlyozás során figyelembe veszik, hogy egy adott vállalat vagy iparág hogyan teljesít a környezeti és társadalmi tényezők terén a többi iparághoz képest. Ez azt jelenti, hogy az értékelők megvizsgálják, hogy az adott vállalat vagy iparág hogyan járul hozzá a pozitív vagy negatív hatásokhoz az összehasonlítás során. Az alábbi táblázatban szeretném szemléltetni az MSCI pontozási rendszerét.

4. ábra: MSCI pontozási rendszere

Besorolás	Kategória	ESG pontszám
AAA	Úttörő	8,571-10,000
AA	Úttörő	7,143-8,571
A	Átlagos	5,714-7,143
BBB	Átlagos	4,286-5,714
BB	Átlagos	2,857-4,286

B	Lemaradó	1,429-2,857
CCC	Lemaradó	0,000-1,429

Forrás: MSCI our solutions: ESG ratings; saját ábra

Számos a témába illeszkedő irodalom foglalkozik minősítésekkel, valamint az általuk nyújtott előnyökkel. Ezekből próbáltam kiindulni és összehasonlítani őket, majd konklúziót levonni belőlük. Mint említettem számos értékelő szervezet nyújt ESG minősítések készítésével kapcsolatos szolgáltatást. Az általuk használt módszerek, kritériumok és súlyozások eltérhetnek. Ebből kifolyólag nehézségek merülnek fel egyes jelentések összehasonlításában.

1. Különböző értékelési módszerek: különböző értékelő szervezetek eltérő módszereket alkalmazhatnak az ESG értékelésére.
2. Különböző súlyozás és prioritások: Az egyes szervezetek eltérő súlyozást és prioritást adnak az egyes ESG tényezőknek. Előfordul, hogy az egyik szervezet nagyobb hangsúlyt helyez az „E”, tehát környezeti tényezőkre, míg egy másik inkább „S”, azaz társadalmi vagy „G”, mint vállalatirányítási tényezőkre fókuszál.
3. Adatforrások eltérései: A minősítéseket végző szervezetek más-más adatokat használhatnak a feldolgozás során. Ezek az adatok akár kisebb-nagyobb eltéréseket is tartalmazhatnak információk tekintetében. Ezáltal a vizsgálat eredménye akár nagy eltéréseket is eredményezhet a különböző értékelő szervezeteknél → a bizalom megingását eredményezheti a piaci szereplőknél
4. Nemzetközi különbségek: Az adott térségek vagy országok sajátos gazdasági és társadalmi helyzete befolyásolja az ESG szempontok súlyozását. Például egy olyan országban, ahol a környezeti problémák nagyobb számban jelen vannak ott a környezeti tényezők aspektusa sokkal hangsúlyosabbak, nagyobb jelentőséggel bírnak.

Az Európai Unió az ESG minősítésekkel kapcsolatosan egy szabályozási javaslatot tett 2023 júniusában. Mint említettem, jelenleg többféle szervezet készíti a minősítéseket, többnyire szubjektív módon. Az eredmények eltérőek, változó a kritériumrendszer és a metodológia is. Kissé érdekes, hogy az ESG-t vizsgáljuk, amelynek egyik meghatározó célja és része az átláthatóság, viszont az ESG minősítések és pontszámok területe nem feltétlenül átlátható jelenleg. Ennek megoldására készült az EU által egy szabályozási tervezet. Első pontja egy engedélyeztetési rendszer létrehozása az EU-ban működő ESG minősítő ügynökségeknek,

valamint a harmadik félként működő ESG minősítő ügynökségeknek. Ezen ügynökségeknek kötelező jelleggel a módszertanaikat és a döntéseiket nyilvánosságra kell hozniuk. Ennek eredményeképpen az ügynökségek még inkább számon kérhetőek az ESG pontszámaik meghatározásának módszerét illetően. Előterjesztették, hogy az ESMA (Európai Értékpapír- és Piacfelügyeleti Hatóság) legyen a felügyeleti szerve ennek a területnek. A választás részben azért erre a szervezetre esett, mert az ESG pontszámok egyre nagyobb szerepet töltenek be a befektetési világban. Emellett kitértek még ezen szervezetek tevékenységi korlátozásaira is. Nem nyújthatnak tanácsadási szolgáltatásokat sem befektetőknek, sem vállalkozásoknak. Érthető, hiszen ezzel azt próbálják elkerülni, hogy a vállalat tanácsadója és auditora ne ugyanazon ügynökség legyen. Emellett az ügynökségek nem fejleszthetnek benchmarkokat, nem folytathatnak befektetési, könyvvizsgálói, biztosítási és banki tevékenységet. (Európai Unió, 2023)

3.5 Magyarországi felmérés 2023

Következőkben a magyarországi ESG helyzetet kutatom, hogyan és milyen mértékben alkalmazzák a magyar vállalatok a fenntarthatóság előírásait.

A Planet Fanatics' Network fenntarthatósági tanácsadó cég és a hvg.hu közreműködésével készült egy ESG-lista Top 25 – exkluzív felmérés a hazai cégekről, melyben Magyarország 25 legjobb cégje lett rangsorolva 2023-ban ESG szempontok alapján. Az elemzésben kiválasztott vállalatokat az alábbi szempontok alapján választották ki: az elérhető, 2021-es publikált beszámolók alapján a száz legmagasabb árbevétellel rendelkező magyarországi vállalat és a hét legnagyobb összbevétele bank eredményeit vették alapul. A kiválasztott 107 vállalatot első körben az ESG három fő alappillére alapján vizsgálták.

Környezeti tényezők szerint, mint például van-e környezetirányítási rendszere, közzétesz-e valamilyen Scope 1 (közvetlen kibocsátás), Scope 2 (energiaforrások beszerzése) vagy Scope 3 (követett kibocsátás) adatokat. Társadalmi tényezők szerint, amely kitér az emberi jogi politikára, az egészségre és a biztonságra, valamint irányítási tényezők, amelyeknél különböző fenntarthatósági jelentések és azok nemzetközi előírásainak, szabályainak betartása alapján készültét vizsgálja. Ezen tényezők vizsgálatának értékelését pontszámokban fejezték ki.

Következő lépésben a 100 vállalatból és 7 bankból csak azokat értékelték, amelyek rendelkeznek saját vagy anyavállalat által kiadott fenntarthatósági jelentéssel, illetve figyelembe vették az elsőkörös vizsgálat pontszámait is, mely alapján kiszűrték azokat a vállalatokat és bankokat, amelyek nem érték el a maximális pontszám felét.

Az alábbi feltételek szerint történt az elemzés:

Környezeti teljesítmény mutatói, mint például az éves árbevételt viszonyították a szén-dioxid kibocsátáshoz. A megújuló energia arányát is figyelembe vették a teljes energiafogyasztásban. Kitértek még a hulladékintenzitás változására, az újrahasznosítás, valamint a vízfogyasztás árbevétel arányára.

Társadalmi teljesítmény mutatóinál ismét előjöttek a különböző emberi jogokkal kapcsolatos tényezők, mint például az esélyegyenlőség, a nemek közötti bérkülönbség mértéke, illetve azoknak a munkavállalóknak az arányát vizsgálták, akik valamilyen fogyatékossgal élnek vagy megváltozott munkaképességűek. Mindemellett kitértek még az egy főre jutó képzések mennyiségére és a fluktuációra is.

Vállalatirányítási teljesítmény mutatóinál kitértek a női vezetők arányára, a teljes javadalmazási rátára, az ellátásilángra, ezen belül kitértek a vállalat beszállítóira és azokkal szembeni elvárásokra. (HVG; Planet Fanatics' Network, 2023)

Ezen szempontok alapján létrejött a top 25-ös lista.

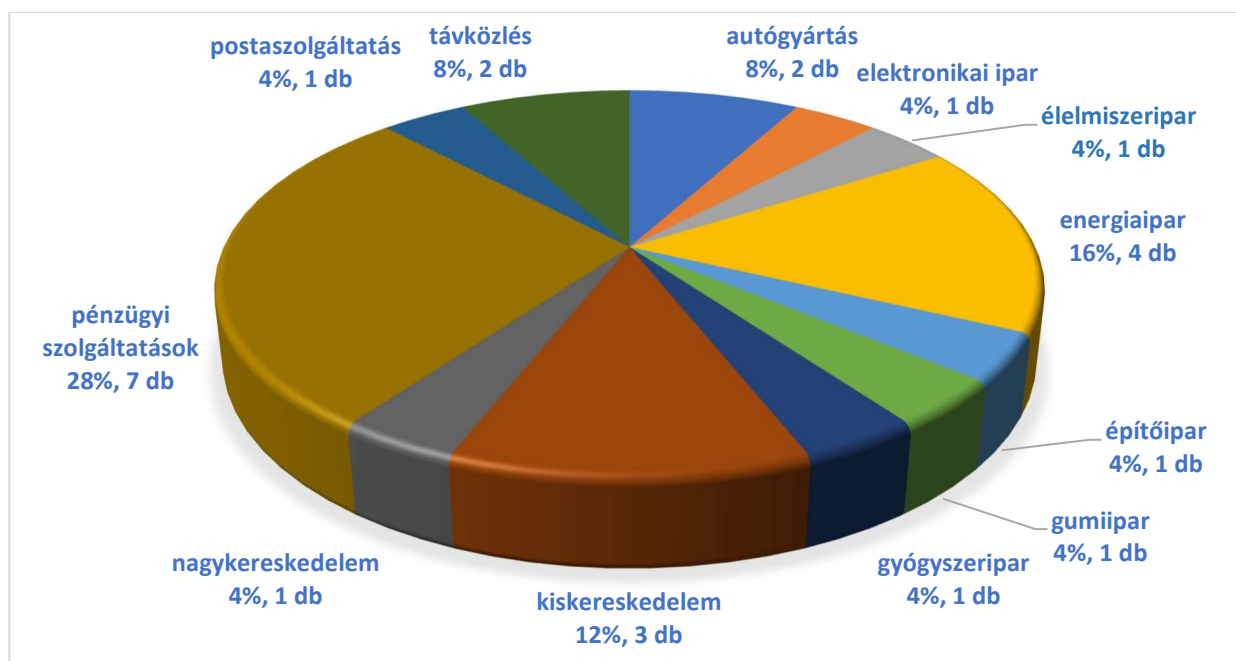
8.Táblázat: Magyarországi ESG top 25

Helyezés	Cég neve	Iparág	Pontszám
1.	Magyar Telekom Nyrt.	távközlés	107,1
2.	CIB Bank Zrt.	pénzügyi szolg.	88,4
3.	Richter Gedeon Nyrt.	gyógyszeripar	83,3
4.	E.ON Hungária csoport	energiaipar	80,0
5.	OTP Bank Nyrt.	pénzügyi szolg.	79,7
6.	Market Építő Zrt.	építőipar	78,6
7.	Mol-csoport	energiaipar	77,8
8.	Magyar Posta Zrt.	postaszolgáltatás	73,7
9.	MVM csoport	energiaipar	68,4
10.	MKB Bank Nyrt.	pénzügyi szolg.	57,1
11.	Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	pénzügyi szolg.	56,1
12.	Yettel Magyarország Zrt.	távközlés	51,6
13.	Erste Bank Hungary Zrt.	pénzügyi szolg.	51,4
14.	Audi Hungaria Zrt.	autógyártás	46,4
15.	UniCredit Bank Hungary Zrt.	pénzügyi szolg.	44,6
16.	Lidl Magyarország Bt.	kiskereskedelem	33,2
17.	Hankook Tire Magyarország Kft.	gumiipar	27,4
18.	Mercedes-Benz Manufacturing Hungary Kft.	autógyártás	23,6
19.	Auchan Magyarország Kft.	kiskereskedelem	23,4
20.	Raiffeisen Bank Zrt.	pénzügyi szolg.	22,6
21.	Uniper Hungary Kft.	energiaipar	22,0
22.	SE-CEE Schneider Electric Kft.	nagykereskedelem	19,8
23.	Samsung Electronics Zrt.	elektronikai ipar	19,4

24-25.	Bunge Növényolajipari Zrt.	élelmiszeripar	18,9
24-25.	Tesco-Global Áruházak Zrt.	kiskereskedelem	18,9

Forrás: hvg.hu: Az ESG-lista top 25 legjobbjai 2023-ban; saját ábra

5. ábra: Az iparágak megoszlása ESG szerint

Forrás: saját ábra

Láthatjuk, hogy a pénzügyi szolgáltatások szektora kiemelkedik a maga 7 vállalatával. Ez arra utal, hogy a pénzügyi szolgáltatók nagy figyelmet fordítanak a fenntarthatósági kérdésekre és hajlandóak számos intézkedést tenni ezen a területen. Mindemellett megemlítendő, hogy a top 10-ben 3 kereskedelmi bank is megjelenik, név szerint, sorrendben a CIB Bank Zrt., OTP Bank Nyrt. és az MKB Bank Nyrt. (ma: MBH).

Ezen szektor eredményessége több tényezőre vezethető vissza. Mint korábban említettem, a bankok kockázatkezelési stratégiájukba ESG szempontokat is beépítenek. Az MNB és az Európai Unió számos irányelvet és rendeletet fogadott el, amelyek előírják az ESG szempontok figyelembevételét a pénzügyi szolgáltatásokban. Az MNB például előírja az ügyfélkockázat-értékelést az ESG tényezők alapján, így a pénzügyi szolgáltatóknak ellenőrizniük kell ügyfeleik fenntarthatósági teljesítményét. Mindemellett az MNB aktívan

részt vesz a zöld finanszírozás előmozdításában. Támogatja a zöld hitelprogramokat és a fenntartható befektetéseket, miközben felügyeli és ösztönzi a pénzügyi szektor fenntarthatósági teljesítményét. A befektetési alapok kialakítása során is nagy hangsúlyt kap az ESG. Növekednek a befektetői elvárások, ami miatt a bankoknak portfóliójuk kialakítása során figyelembe kell venniük az ESG aspektusait. Mindemellett a jelenleg érvényben lévő és a jövőben bevezetésre kerülő szabályozások által kialakult új rendszert leginkább a bankok „szennvedik el”. Gondolok itt ügyfelek auditálási kötelezettségére. Véleményem szerint részben ezeknek az intézkedéseknek is köszönheti az eredményességét ezen a területen a pénzügyi szolgáltatók szektora.

4. Következtetések

Az ESG területén történő szabályozások és rendeletek folyamatosan fejlődnek és hatással vannak mind a globális, mind az Európai Unió és hazai szintű szabályozásokra. A Párizsi klímaegyezménytől kezdve az Európai Zöld Megállapodáson át egészen a nemzeti szintű törvényekig és irányelvekig számos jogszabály és rendelet jelent meg, amelyek elősegítik az ESG térnyerését. Az elmúlt néhány évet figyelembe véve jelentősen nőttek a szabályozások az Európai Unióban és Magyarországon is. A CSRD jelentős változást hoz a vállalatok számára azáltal, hogy kiterjeszti a kötelező követelmények körét, fokozva ezzel a vállalkozások felelősségét a fenntarthatósági információk nyilvánosságra hozatalában. Az NFRD leváltásával egy szigorúbb, részletesebb beszámolási kötelezettség lép érvénybe, amely közel 49 ezer európai vállalatot érint majd (hivatkozás). A változások az érintettek körét is bővíteni fogja, beleértve az NFRD hatálya alól mentesült vállalatokat és a kis- és középvállalkozásokat is. Ezzel a fenntarthatósági jelentések számát illetően növekedés várható, amely nagyobb átláthatóságot biztosít a téma területén. Véleményem szerint ez az intézkedés a versenyhelyzetet fokozni fogja. Az, hogy egy vállalat képes bemutatni és bizonyítani, hogy teljesíti az ESG-követelményeket, növelheti a fogyasztók, befektetők, az üzleti partnerek és egyéb piaci szereplők bizalmát, ezáltal előnyökben is részesülhet a versenytársakkal szemben.

A kötelező mérőszámok és iránymutatások, mint már említettem rendkívül sokrétűek. A különböző szervezetek és keretrendszerek eltérő hangsúlyt fektetnek bizonyos mutatókra és szabályokra. A következtetés az, hogy a fenntarthatósági beszámolás és mérés továbbra is összetett terület marad, ahol a vállalatoknak a feladata, hogy saját üzleti tevékenységük

jellemzőit és az ahhoz kapcsolódó szabályozásokat a megfelelő mérőszámok és iránymutatások alkalmazásával készítsék. A folyamatosan változó szabályozói környezet és a fenntarthatóság iránti növekvő elvárások további nehézségeket okoznak. Egy egységes séma alkalmazása segítséget is nyújthatna például az összehasonlítás szempontjából, ezzel sokkal átláthatóbb lenne a vállalatok fenntarthatósági teljesítménye. Ez azonban nehezen kivitelezhető, mivel a különböző iparágak sajátosságai miatt (Például az energiaipar teljesítményét más mutatók alapján kell értékelni, mint az élelmiszeriparét.) nehézségekbe ütközne. Emellett a folyamatosan változó szabályozói környezet is nehezíti az egységes keretrendszer létrehozását. Várhatóan a CSRD hatálybalépése szigorúbb, egységesebb és átláthatóbb ESG mérőszámokat fog előírni a vállalatoknak, amelyek jobban tükrözik majd a valós fenntarthatósági teljesítményüket, mint a korábbi, önkéntes alapon alkalmazott mérőszámok.

Jelenleg az ESG minősítések összehasonlítása és értelmezése rendkívül bonyolult a sokféle értékelési módszer, különböző súlyozások és eltérő adatforrások miatt. Ez okozhat megbízhatósági problémákat és nehezítheti a befektetők, vállalatok és más érdekelt felek számára az értékelések átláthatóságát és összehasonlíthatóságát. Az Európai Unió által javasolt szabályozás azonban ígéretes lépés az ESG minősítések területén. Az engedélyeztetési rendszer és az adatok nyilvánosságra hozatala által növekedhet az átláthatóság és az értékelések megbízhatósága. Az ESMA felügyelete, valamint az ügynökségek tevékenységének korlátozása további biztosíték lehet arra, hogy az értékelések hitelessége növekedjen és azok pontosabb iránymutatást nyújtsanak. Ezzel szemben a rendszer kritikájaként felhozható, hogy sértheti a versenyérdekeket. Az új szabályozás azáltal, hogy kötelezővé teszi az átláthatóságot és a módszerek nyilvánosságra hozatalát, a területen gyengébben teljesítő értékelő szervezetek könnyebben lemásolhatják az előnyben részesített konkurens szervezetek modelljét, így potenciálisan csökkentve a korábban kialakított versenyelőnyüket. Véleményem szerint az új szabályozásnak olyan módon kellene működnie, hogy ne torzítsa a versenyt a piacon.

Magyarországi felmérésre kitérve a pénzügyi szolgáltatások szektora jelenleg a leginkább elszenvedője a jelenlegi rendszernek, ezért is szerepelnek ilyen kimagaslóan a felmérésben. Véleményem szerint a CSRD hatályba lépése után sokkal megosztóbb lenne az eredmény egy hasonló felmérésben, mivel az érintettek száma és ezzel együtt a fenntarthatósági jelentések száma is növekedne. A CSRD bevezetése valószínűleg tovább differenciálja majd a különböző szektorokban résztvevők teljesítményét és az általuk nyújtott információk minőségét.

4. Összefoglalás

Az elemzésem során megvizsgáltam a vállalati fenntarthatósági mozgalmakat, különös tekintettel az ESG mozgalmat. Választásom főbb oka a téma népszerűségének és aktualitásának volt köszönhető. A hipotézisek alapján az ESG kezdeményezéseit viszonyítottam a többi mozgalom fenntarthatósági kezdeményezéseihez. Ennek eredményeként kiderült, hogy az ESG a térnyerésével egyre szigorúbb szabályozásokat és kötelező beszámolási rendszereket hoz magával. Ebben kiemelt szerepet játszanak az Európai Unió irányelvei és törvényei, mint például a jelenleg érvényben lévő NFRD irányelve vagy például a 2024-től hatályba lépő CSRD irányelv. A változások számos vállalat számára új felelőségeket jelentenek a fenntarthatósági információk nyilvánosságra hozatalában, ami nagyobb átláthatóságot eredményez majd a jövőben. Mindemellett az érintettek száma is növekedni fog. A mérőszámok és iránymutatások változatossága bonyolultságot eredményez, valamint az egységes keretrendszer létrehozása is kihívást jelent az iparágak sajátosságai miatt. Az eltérő iparági jellegzetességek miatt a fenntarthatósági teljesítmény mérési módszerei, illetve az adott iparágot érintő kritériumok és mutatók eltérőek. Az ESG minősítések összehasonlítása és értelmezése továbbra is nehezen kivitelezhető. Egy egységes séma, keretrendszer kialakítása talán megoldást nyújthat erre a problémára. Az Európai Unió által javasolt szabályozások ígéretes megoldások lehetnek ezen a téren, mivel céljük az átláthatóság növelése az ESG minősítések terén. Viszont kritikaként előjön a versenyérdekek sérelme az egyes minősítő szervezetek szempontjából. Véleményem szerint összességében elmondható, hogy az ESG bizonyos pontjaiban szigorúbb a többi vállalati fenntarthatósági mozgalomhoz képest. Az Európai Unió által javasolt szabályozások ígéretes lépést jelentenek az ESG szabályozások, minősítések terén. A jövőben érvénybe lépő változásokat érdemes lenne elemezni, hogy milyen hatást gyakorolnak a piacra, valamint a vállalatokra, különös tekintettel a versenyhelyzetre.

Hivatkozások

2000. évi C. törvény a számvitelről. Letöltés dátuma: 2023.10.24, forrás:
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000100.tv>
- A Tanács elfogadta álláspontját a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati beszámolásról szóló irányelvre (CSRD) vonatkozóan (2022). Letöltés dátuma: 2023.. 10. 24., forrás:
<https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2022/02/24/council-adopts-position-on-the-corporate-sustainability-reporting-directive-csrd/>
- Angyal, Á. (2008). Vállalatok Társadalmi Felelőssége.
- Bakosné Böröcz, M. (2016). Az életcikluselemzés módszerének használata és karbonlábnyom számítás alapjai.
- Böcskei, E., Nagy, L., & Vértesy, L. (2022). Fenntartható és ESG befektetések. MNB-BME.
- Budapesti Értéktőzsde. (2023). ESG jelentési útmutató a Budapesti Értéktőzsde kibocsátói számára. Budapesti Értéktőzsde.
- Európai Parlament. (2014. október 22.). AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2014/95/EU IRÁNYELVE. Brüsszel. Letöltés dátuma: 2023.. 10. 24., forrás:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095>
- Európai Parlament. (2020). AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2020/852 RENDELETE. Brüsszel. Letöltés dátuma: 2023. 10. 24., forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852>
- Európai Unió Tanács. (2015). Az éghajlatváltozásról szóló Párizsi Megállapodás. Brüsszel. Letöltés dátuma: 2023. 10 22, forrás:
<https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/climate-change/paris-agreement/#what>
- Európai Unió Tanács. (2020). Európai zöld megállapodás: úton egy klímasemleges és fenntartható EU felé. Brüsszel. Letöltés dátuma: 2023.. 10. 24., forrás:
https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200618STO81513/europai-zold-megallapodas-uton-egy-klimasemleges-es-fenntarthato-eu-fele?at_campaign=20234-Green&at_medium=Google_Ads&at_platform=Search&at_creation=DSA&at_goal=TR_G&at_audience=&at
- Európai Unió;. (2023. június 13). Fenntartható finanszírozás: A Bizottság további lépéseket tesz a fenntartható jövőt szolgáló befektetések fellendítése érdekében. Brüsszel.
- Forrest, M. (2014). *Recycling and Re-use of Waste Rubber*.
- Global Reporting Initiative. (2022. március 10). ESG standards, frameworks and everything in between.
- Hajdu, T., Lukács, J., & Reizingerné Ducsai, A. (2023). A kör négyszögesítése, avagy az ESG-jelentések számszerű minősítése. Pénzügyi szemle.
- Hartung, K. (2019). A Kék Gazdaság fogalmának termeléselméleti megalapozása. Pécs.

- HVG; Planet Fanatics' Network. (2023. május 25.). ESG-lista Top 25 – exkluzív felmérés a hazai cégekről a hvg360-on. HVG. Letöltés dátuma: 2024.. 10. 21., forrás: https://hvg.hu/360/20230525_ESG_top_25_HVG_Planet_Fanatics_Network
- John, E. (1997). *Cannibals with forks* .
- Kasza, L. (2020). Fenntarthatóság a pénzügyekben.
- Kotró, B., & Márkus, M. (2020. december). Az ESG-minősítés hatása a vállalati kötvényhozamokra.
- Magyar Nemzeti Bank;. (2022). *Zöld jogtár*. Budapest.
- Matis, Á. (2023). *ESG a kockázatkezelésben*.
- Mayer, R., & Reizingerné Ducsay, A. (2022). ESG: Hitelesség a számok mögött.
- MSCI. (2023.. 10. 22.). *MSCI ESG ratings*. Forrás: MSCI.com: <https://www.msci.com/our-solutions/esg-investing/esg-ratings>
- Stempler, B. (2021). ESG-befektetés: Az ESG-értékelések alkalmazása smart beta stratégiában. *Hitelintézeti Szemle*.
- Szigeti, C., Farkas, S., & Borzán, A. (2021). A „nemnövekedés” elméletének megjelenése a kompozit indikátorokban.
- Tamásné Vőneki, Z., & Lamanda, G. (2020). Az ESG-Kockázatokkal kapcsolatos banki közvélemények tartalomelemzése.
- Tóth, G. (2002). Vállalatok környezeti teljesítményének értékelése.
- Tóth, G. (2007). *A Valóban Felelős Vállalat*.
- Tóth, G. (2019). The Life Cycle of Circular Economy and 14 other business sustainability movements.
- United Nations. (2020). The 2030 Agenda for Sustainable Development's 17 Sustainable Development Goals (SDGs).
- Vágási, M. (2000). A fenntartható fogyasztás és a környezettudatos fogyasztói magatartás.

A SZAKDOLGOZAT TARTALMI KIVONATA

Dolgozat címe: Az ESG térnyerése Magyarországon

A dolgozatot készítő hallgató neve: Nyerges Tamás

Pénzügy és számvitel alapszak

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Belső témavezető: Prof. Dr. Tóth Gergely, egyetemi tanár

Az elemzésem során megvizsgáltam a vállalati fenntarthatósági mozgalmakat, különös tekintettel az ESG mozgalmat. Választásom főbb oka a téma népszerűségének és aktualitásának volt köszönhető. A hipotézisek alapján az ESG kezdeményezéseit viszonyítottam a többi mozgalom fenntarthatósági kezdeményezéseihez. Ennek eredményeként kiderült, hogy az ESG a térnyerésével egyre szigorúbb szabályozásokat és kötelező beszámolási rendszereket hoz magával. Ebben kiemelt szerepet játszanak az Európai Unió irányelvei és törvényei, mint például a jelenleg érvényben lévő NFRD irányelve vagy például a 2024-től hatályba lépő CSRD irányelv. A változások számos vállalat számára új felelősségeket jelentenek a fenntarthatósági információk nyilvánosságra hozatalában, ami nagyobb átláthatóságot eredményez majd a jövőben. Mindemellett az érintettek száma is növekedni fog. A mérőszámok és iránymutatások változatossága bonyolultságot eredményez, valamint az egységes keretrendszer létrehozása is kihívást jelent az iparágak sajátosságai miatt. Az ESG minősítések összehasonlítása és értelmezése továbbra is nehezen kivitelezhető. Egy egységes séma, keretrendszer kialakítása talán megoldást nyújthat erre a problémára. Az Európai Unió által javasolt szabályozások ígéretes megoldások lehetnek ezen a téren, mivel céljük az átláthatóság növelése az ESG minősítések terén. Viszont kritikaként előjön a versenyérdekek sérelme az egyes minősítő szervezetek szempontjából. Véleményem szerint összességében elmondható, hogy az ESG bizonyos pontjaiban szigorúbb a többi vállalati fenntarthatósági mozgalomhoz képest. Az Európai Unió által javasolt szabályozások ígéretes lépést jelentenek az ESG szabályozások, minősítések terén. A jövőben érvénybe lépő változásokat érdemes lenne elemezni, hogy milyen hatást gyakorolnak a piacra, valamint a vállalatokra, különös tekintettel a versenyhelyzetre.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:	Nyerges Tamás
A Hallgató Neptun kódja:	EEOTK4
A dolgozat címe:	Az ESG térnyerése Magyarországon
A megjelenés éve:	2023
A konzulens intézetének neve:	Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve:	Vidék-és Területfejlesztési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

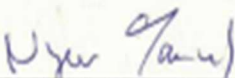
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Kaposvár, 2023 év ___ november ___ hó 03. ___ nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Nyerges Tamás (EEOTK4) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Kaposvár, 2023. november 6.

belső konzulens

Köszönet nyilvánítás:

Szeretném hálás köszönetemet kifejezni mindazoknak, akik segítettek és támogattak szakdolgozatom elkészítésében.

Elsősorban köszönetemet szeretném kifejezni konzulensemnek, Prof. Dr. Tóth Gergelynek, aki iránymutatásával, szakértelmével, valamint tanácsaival segítette munkámat. Meg szeretném még köszönni családomnak, barátaimnak is támogatásukat, akik nélkül szintén nem jöhetett volna munkám létre.

A kutatás a **KEHOP-3.2.1-15-2021-00037 „A körforgásos gazdaságra történő átállás előkészítési feladatai a mezőgazdasági és zöldhulladékok esetében”** című projekt keretében valósult meg.

1. sz. függelék

Jelmagyarázat:

1.	Újrahasznosítás
2.	Hulladékcsökkentés
3.	Tisztább termelés
4.	Zero emisszió
5.	Nemnövekedés
6.	Zöld gazdaság
7.	Triple-bottom-line (3P)
8.	Életciklus elemzés (LCA)
9.	Fenntartható fogyasztás
10.	Vállalatok társadalmi felelőssége (CSR)
11.	Kék gazdaság (nem óceán)
12.	Közös értékteremtés (CSV)
13.	Ipari ökológia/ szimbiózis
14.	Közösségi gazdaság
15.	Körforgásos gazdaság
16.	Öko-hatékonyság
17.	Net Zero
18.	ESG

A	Szakkönyv
B	Alapdokumentum
C	Politikai dokumentum
D	Vállalati jelentés, esettanulmány
E	Szaccikk
F	Ismeretterjesztő cikk
G	Útmutató

1-18. jelzi a dokumentum kapcsolatát az adott mozgalommal.

A-G jelzi a dokumentum fajtáját.

1	A	Dr.-Ing. Christian Bonten	2019	Egy világ műanyagok nélkül
1	A	Stuart Oskamp	1991	Factors Influencing Household Recycling Behavior
1	A	Vivek V. Ranade, Vinay M. Bhandari	2014	Industrial wastewater treatment, recycling and reuse
1	A	Angyal, András	2012	A műanyagok újrahasznosítása
1	A	Chongrak Polprasert	2007	Organic Waste Recycling Technology and Management
1	A	Kutasi Csaba	2020	Pet palack és egyéb poliészter
1	A	Firas Awaja, Dumitru Pavel	2005	Recyclig of pet
1	A	Martin Forrest	2014	Recycling and re-use of waste rubber
1	A	Martin Scrivener, Phillip Carmical	2020	Recycling from Waste in Fashion and Textiles
1	A	Matthew Higgins, Thomas Klitgaard, Robert Lerman	2006	Recycling Petrodollars
1	A	Joseph P. Greene	2014	Sustainable Plastics
1	B	Anthony L. Andrady, Ph.D	2015	Plastics and Environmental Sustainability
1	B	Arthur R. Purcell	1978	Tire Recycling researchs trends and needs
1	C	Angel Gurría	2018	Improving Markets for Recycled Plastics
1	D		2019	Az MNB zöld programja
1	E	Kapitány Norbert, Szűcs András, Ádám Balázs	2011	Járműipari műanyag hull újrahaszn
1	E	Csukat Gabriella, Dr Rácz Ilona	2002	Műanyag hull. újrahaszn. Mo-n
1	E		2001	Műanyag hulladék mint másodnyersanyag
1	E	Csukat Gabriella, Rácz Ilona	2004	Pet hulladék hasznosítása
1	E	Jeannette M. Garcia, Megan L. Robertson	2017	The future of plastics recycling
1	F		2019	Betétdíjas palackok használata
1	F		2012	Hulladékból energia
1	F		2017	PET palackok újrahasznosítása
1	G		2013	Jövő járműve
1	G		2010	Waste brochure
2	A	Nicholas P. Cheremisinoff, Ph.D.	2003	Handbook Of Solid Waste Management
2	A		2002	Waste Minimization and res conversation
2	A		2020	Waste Minimization Guide 2020
2	A	Peter C. Little	2021	Burning Matters Life, Labor, and E-Waste Pyropolitics in Ghana
2	E	M. Osmani	2012	Construction Waste Minimization in the UK
2	E	B. Ramesh Babu, S. Udaya Bhanu, K. Seeni Meera	2009	Waste Minimization in Electroplating Industries
2	A	Anish Khan, Inamuddin, Abdullah M. Asiri	2020	E-waste Recycling and Management
2	F	Saheed A. Ajayi	2016	Critical management practices
2	F		2019	Hogyan élj hulladékmentesen
2	F			Manufacturing & Industrial Waste Minimization Green

2	A	MATTHEW J. FRANCHETTI, Ph.D., P.E	2009	Solid Waste Analysis and Minimization
2	A	Emma Selin	2013	Sustainable municipal solid waste management
2	A	Paul N. Cheremisinoff	1996	Waste Minimization and Cost Reduction for the Process Industries
2	A	Jan Sage and Hans Schnitzer	1994	Waste minimization and its ecological evaluation
2	A	Derya Dursun, Fusun Sengul	2006	Waste minimization study in a solvent-based paint manufacturing plant
3	A	Lennart Nilsson, Per Olof Persson	2007	Cleaner Production Technologies and Tools for Resource Efficient Production
3	A	WESLYNNE ASHTON, ANDRES LUQUE, JOHN R. EHRENFELD	2002	Best Practices in Cleaner Production
3	B		1998	Cleaner Production: A Guide to Sources of Information
3	A	Mr. Pawel Kazmierczyk	2002	Manual on the Development of Cleaner Production Policies
3	E	Laura Kanninen		Laura Kanninen
3	A		2013	Coal resources, production and use in
3	A	Francisco José Gomes da Silva, Ronny Miguel Gouveia	2020	Cleaner Production Toward a Better Future
3	A	Thomas Lindhqvist	2000	Extended Producer Responsibility in Cleaner Production
3	D	Gerard I.J.M. Zwetsloot	1995	Improving Cleaner Production by integration into the management of quality, environment and working conditions
3	E	Johannes Fresner	1998	Cleaner production as a means for effective environmental management
3	D	K. Rajesh Kumar & G. Shyamala & P. O. Awoyera ³ & K. Vedhasakthi & O. B. Olalusi	2020	D Cleaner production of self-compacting concrete with selected
3	D	Maria Gavrilesco	2004	CLEANER PRODUCTION AS A TOOL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT
3	D	G. Hilson	1999	BARRIERS TO IMPLEMENTING CLEANER TECHNOLOGIES AND CLEANER PRODUCTION
3	D	Manuel Frondel, Jens Horbach and Klaus Rennings	2006	End-of-Pipe or Cleaner Production
3	D	Sujana Adapa	2018	Journal of Cleaner Production
3	E	C. Hicks, R. Dietmar	2006	Improving cleaner production through the application of environmental management tools in China
3	E	Gudolf Kjaerheim	2003	Cleaner production and sustainability
3	E	Leo Baas	2006	To make zero emissions technologies and strategies become a reality
3	E	René van Berkel, Esther Willems, Marije Lafleur	1997	The Relationship between Cleaner Production and Industrial Ecology
4	A	Zhao, Hengbing, PhD Wang, Qian Fulton, Lewis, PhD	2018	Comparison of Zero Emission Highway trucking technologies

4	A	Chris Riedy, Aleta Lederwasch and Nicky Ison		DEFINING ZERO EMISSION BUILDINGS
4	D	Philippe Mathieu	1998	Presentation of an Innovative Zero-Emission Cycle for Mitigating the Global Climate Change
4	D	Julien Meyera , Johann Mastina , Tor-K. Bjørneboleb , Tomas Rybergb , Nils Eldrup	2011	Techno-economical study of the Zero Emission gas power concept
4	D	Harald Throne-Holst, Eivind Stø, Pa'l Strandbakken	2007	THE ROLE OF CONSUMPTION AND CONSUMERS IN ZERO EMISSION STRATEGIES
4	A	Dean , Brian; Dulac, John; Petrichenko, Ksenia; Graham, Peter	2016	Towards zero-emission efficient and resilient buildings
4	A	Nic Lutsey	2015	TRANSITIONING TO A GLOBAL ZERO-EMISSION
4	A	Marissa Moultak, Nic Lutsey, Dale Hall	2017	Transitioning to Zero-Emission Heavy-Duty freight vehicles
4	D		1998	ZERO EMISSION MATIANT CYCLE
4	B		2021	Reaching net zero emissions 2021
4	C	Jeng Shiun Lim, Nor Alafiza Yunus, Jiří Jaromír Klemeš	2020	EU low emission zone policy
4	C		2020	2020. évi XLIV. törvény a klímavédelemről
4	C		2021	Japan carbon neutral 2021
4	C		2021	Nettó Zéró Széndioxid-kibocsátás
4	C	Laura Tozer, Nicole Klenk	2018	Urban configurations of carbon neutrality
4	C		2021	US Long Term Strategy 2021
4	D		2021	Beyond emissions
4	D	Dale Hall, Nikita Pavlenko, and Nic Lutsey	2018	Beyond road vehicles
4	D		2021	Net Zero by 2050
4	D		2021	Zero Emission Vehicles
4	E	Astley Hastings and Pete Smith	2020	Achieving Net Zero Emissions
4	E	Howard Gruenspecht	2001	Howard Gruenspecht 2001
4	E		2020	Is there warming in the pipeline 2020
4	E		2005	A Prospect Theory Analysis of California's Initiatives in Implementation of its Zero Emission Vehicles (ZEV) Mandate
4	E	Olusegun Aanuoluwapo Oguntona, Clinton Ohis Aigbavboa	2017	Biomimetic materials and technologies for carbon neutral cities in
4	E	Joeri Rogelj	2015	Zero emission targets long term climate changes
4	F		2019	Az elektromos autók és a zéró emisszió
4	G		2019	Getting To Net-Zero Emissions
4	G	Aldo Ballerini, A. Despres, Antonio Pizzi	2005	Non-toxic, zero emission tannin-glyoxal adhesives for wood panels

4	G		2021	Pathways for zero emission
4	G	Wittstock B, Goerke J, Blumberg M	2019	2 DEGREES – understanding the contribution of cities to a carbon neutral society
5	A	Giacomo D’Alisa, Federico Demaria, Giorgos Kallis	2015	DEGROWTH A Vocabulary for a New Era
5	D	Susan Paulson	2017	Degrowth: culture, power and change
5	D		2021	Sustainability transition and the European Green Deal: A macro-dynamic perspective
5	D	Dr. Szigeti Cecília, Dr. Farkas Szilveszter, Dr. Borzán Anita	2021	A nemnövekedés elméletének megjelenése a kompozit indikátorokban
5	E	KÖVET	2016	Lépések 21. évfolyam 2. szám
5	A	Eckehard Rosenbaum	2014	Zero growth and structural change in a post-Keynesian growth model
5	A	Oliver James	2009	PROSPERITY without Growth
5	A		2015	Zero growth planning
6	A	Vice-Chairman, Zac Goldsmith	2012	New Blueprint for a Green Economy
6	A	Adrian C. Newton, Elena Canterallo	2014	An Introduction to the Green Economy
6	A	David Nussbaum	2013	Building a Green Economy
6	A	Sevil Acar, Erinc Yeldan	2019	Handbook of Green Economics
6	D	Yeyanran Ge, Qiang Zhi	2016	Literature Review_The Green Economy_Clean Energy Policy and Employment
6	A	Edgardo Lander	1991	The Green Economy
6	C		2011	Working Towards a Balanced and Inclusive Green Economy
6	C		2020	Az európai zöld megállapodás
6	C	Cameron Allen and Stuart Clouth	2012	Green Economy Briefing Papers
6	C		2012	Green Economy in a Blue World Synthesis Report
6	C	Achim Steiner	2011	Towards a Green Economy_Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication
6	E	Tan Attila	2021	A Zöldgazdaság elve és hazai helyzete
6	E		2017	Zöld gazdaság vagy zöldgazdaság
6	E	KÖVET	2017	Zöld városok
7	A	John Elkington	1997	John Elkington cannibals with forks
7	E	Nguyen Van Thanh, Nguyen Thi Kim Lan	2022	A New Hybrid Triple Bottom Line Metrics and Fuzzy MCDM
7	E	Braun Róbert	2012	Vállalatok politikája
7	E	Aimee Jackson, Katherine Boswell, Dorothy Davis	2011	Sustainability and Triple Bottom Line Reporting
7	E	Lucía Muñoz-Pascual, Carla Curado, Jesús Galende	2019	The Triple Bottom Line on Sustainable Product
7	E	Timothy F. Slaper, Ph.D	2011	The Triple Bottom Line What Is It and How does it works
7	E		2014	Triple Bottom Line Accounting And Sustainable Corporate

7	E	Agnieszka Żak	2015	TRIPLE BOTTOM LINE CONCEPT
7	A	Adrian Henriques and Julie Richardson	2004	The Triple Bottom Line does it all add up?
7	A	Hanan Alhaddi	2015	Triple Bottom Line and Sustainability A Literature Review
7	A	JAMES E. STODDARD, CAROL E. POLLARD, CAROL E. POLLARD	2012	The Triple Bottom Line A Framework for
7	A	Jan Tullberg	2012	Triple bottom line – a vaulting ambition?
7	B	AMOS O. Arowoshegbe	2016	SUSTAINABILITY AND TRIPLE BOTTOM LINE AN
7	B	Darrell Brown, Jesse F. Dillard, Scott Marshall	2006	Triple Bottom Line: A BUSINESS METAPHOR FOR A SOCIAL CONSTRUCT
7	E	Hasan Fauzi, Goran Svensson, Azhar Abdul Rahman	2010	“Triple Bottom Line” as “Sustainable Corporate Performance”
7	D	Izaidin Abdul Majid, Wei-Loon Koe	2012	Sustainable Entrepreneurship (SE) A Revised Model
7	D	Timothy F. Slaper, Ph.D.	2013	The Triple Bottom Line What Is It and How
7	A	Wayne Norman and Chris MacDonald	2015	GETTING TO THE BOTTOM OF TRIPLE BOTTOM LINE
7	D	Adriana Csikósová, Mária Janošková, Katarína Čulková	2020	PROVIDING OF TOURISM ORGANIZATIONS SUSTAINABILITY THROUGH
7	D	Hanan Alhaddi	2013	The Influence of Triple Bottom Line on Strategic Positioning
7	E	Dr. Michael R. Penn, Dr. Kristina M. Fields	2017	New Framework for Teaching the Triple Bottom Line
7	E	Nazim Hussain, Ugo Rigoni, Rene´ P. Orij	2015	Corporate Governance and Sustainability Performance
8	D	Bakosné Dr. Böröcz Mária	2016	AZ ÉLETciklusLEMZÉS MÓDSZERÉNEK HASZNÁLATA
8	D	Andreas Jørgensen, Agathe Le Bocq, Liudmila Nazarkina, Michael Hauschild	2008	Methodologies for Social Life Cycle Assessment
8	E	Goˆ ran Finnveden, Michael Z. Hauschild	2009	Recent developments in Life Cycle Assessment
8	E	JEROEN B. GUIN EE, REINOUT HEIJUNGS, GJALT HUPPES	2011	Life Cycle Assessment Past, Present and Future
8	D	Matthias Finkbeiner	2014	Product environmental footprint—breakthrough or breakdown for policy implementation of life cycle assessment
8	D	Nádasdi Réka	2017	Villamosított utak életciklus elemzése
8	D	P. Frankl, F. Rubik	1999	LIFE-CYCLE ASSESSMENT (LCA) IN BUSINESS
8	D	Polgár András	2016	ÉPÍTŐANYAGOK KÖRNYEZETI ÉLETciklus-ELEMZÉSE
8	D	Reinout Heijungs, Karen Allacker, Enrico Benetto	2021	System Expansion and Substitution in LCA 2021
8	D	Renata Barbieri, David Ferreira Lopes Santos	2020	Sustainable business models and eco-innovation
8	D	Szabó Dávid István	2014	Biogáz üzem energetikai értelmezése és életciklus elemzése
8	A	Szita Klára	2008	Életciklus-elemzés,életciklus hatásértékelés

8	D	Szita Klára		AZ ÉLETCIKLUS VIZSGÁLATOK LÉNYEGE ÉS A KENYÉR ÉLETCIKLUS ELEMZÉSE
11	A	Dr. Deutsch Nikolett	2015	Fenntartható rendszerinnovációk és a kék gazdaság koncepciója
11	A	Atanazovné Hartung Katalin	2019	Kékgazdaság fogalmának termelés elméleti megalapozása
11	E	Atanazovné Hartung Katalin	2020	Kék gazdaság fogalmának termelés elméleti megalapozása
11	E	KÖVET	2018	Követ lépések 72
11	E	Hartung Katalin	2017	Optimális erőforrás-allokáció Hartung
11	E	dr. Hornyák Miklós, Kövi-Varga Anna Róza, Krabatné Fehér Zsófia	2020	Szisztematikus irdalomkutatás a kék gazdaság ideológiájában
14	A	Efraim Turban, Jon Outland, David King Jae Kyu Lee, Ting-Peng Liang, Deborah C. Turban	2018	Electronic Commerce 2018
14	E	DUDÁS GÁBOR, BOROS LAJOS	2019	A közösségi gazdaság (sharing economy)
14	E	Michael Etter, Christian Fieseler, Glen Whelan	2019	Sharing Economy, Sharing Responsibility Corporate
14	E	Koen Frenken and Juliet Schor	2019	Putting the sharing economy into perspective
14	E	Juho Hamari, Mimmi Sjöklint, Antti Ukkonen	2016	The Sharing Economy Why People Participate
14	E	Steven Kane Curtis and Matthias Lehner	2019	Defining the Sharing Economy for Sustainability
14	A	Niam Yaraghi and Shamika Rav	2017	The Current and Future State of the
16	A	Tóth Gergely	2002	Vállalatok környezeti teljesítményének értékelése
16	A	Ki-Hoon Lee, Stefan Schaltegger		Book_AccountingForSustainabilityAsian
16	C		2017	Erőforrás hatékonyság
16	C	Rolf Kuchling	1999	Making sustainability accountable
16	D		2009	Eco-efficiency Indicators 2009
9	A	Csutora Mária, Hofmeister Tóth Ágnes	2011	Fenntartható fogyasztás?
9	C	Amanatidis Georgios	2021	Fenntartható fogyasztás és termelés
9	E	Farsang Andrea és Kovács Márton	2007	A fenntartható életstílus nyomában
9	E	Gulyás Emese, Farsang Andrea, Ujhelyi Katalin	2007	A fenntartható fogyasztás kihívásai és lehetőségei Magyarországon: közlekedés, élelmiszerfogyasztás, háztartás
9	E	Kenéz András	2007	Anyagelvűség és környezettudatosság
9	E	Kovács Annamária	2007	A fenntartható táplálkozás
9	E	Szabó József	2007	A helyi média és a fenntartható fogyasztás
9	E	Szlezák József	2007	Nemzeti fenntartható fogyasztás és termelés (FFT) stratégiák az Európai Unióban

9	E	Vadovics Edina	2007	Alulról jövő kezdeményezések („kreatív közösségek”) tanulsága és üzenete a fenntartható fogyasztást meghatározó politikák és kutatás számára
9	E	Zsóka Ágnes	2007	A fenntartható fogyasztás egyik alapfeltétele: a környezettudatos egyéni magatartás
9	E	Prónay Szabolcs	2008	Lokalitás és fenntartható fogyasztás
9	E	Vágás Mária	2000	A fenntartható fogyasztás és a környezettudatos fogyasztómagatartás
9	E	Lewis Akenji	2014	Making Sustainable Consumption and Production the Core of Sustainable Development Goals
9	A	John Connolly	2003	Sustainable Consumption: Consumption, Consumers and the Commodity Discourse
9	E	Elizabeth A. Minton	2017	The subjective norms of sustainable consumption: A cross-cultural exploration
9	A	Gill Seyfang	2010	The New Economics of Sustainable Consumption: Seeds of Change
9	E	EDGAR G. HERTWICH	2005	Life Cycle Approaches to Sustainable Consumption: A Critical Review
10	A	Subhabrata Bobby Banerjee	2008	Corporate Social Responsibility: The Good, the Bad and the Ugly
10	A	Graeme Auld	2008	The New Corporate Social Responsibility
10	A	Lee Burke	1996	How Corporate Social Responsibility Pays Off
10	F	Adrian Cadbury	2006	Corporate social responsibility
10	D	Archie B. Carroll	2015	Corporate social responsibility: The centerpiece of competing and complementary frameworks
10	D	ARCHIE B. CARROLL	1999	Corporate Social Responsibility Evolution of a Definitional Construct
10	D	Philip L. Cochran	2007	The evolution of corporate social responsibility
10	A	Wesley Cragg	2009	Corporate Social Responsibility
10	D	David L. Engel	1979	An Approach to Corporate Social Responsibility
10	F	H. GORDON FITCH	1976	Achieving Corporate Social Responsibility
10	D	Peter Frankental	2001	Corporate social responsibility ± a PR invention?
10	F	Thomas M. Jones	1980	Corporate Social Responsibility Revisited, Redefined
10	A	Economic Perspectives on Corporate Social Responsibility	2012	Economic Perspectives on Corporate Social Responsibility
10	F	Adam Lindgreen	2010	Corporate Social Responsibility
10	A	Antonio Ma´rquez	2005	Measuring Corporate Social Responsibility
10	D	Dirk Matten	2004	Corporate Social Responsibility Education in Europe
10	D	Andrew Crane	2009	A History of Corporate Social Responsibility: Concepts and Practices
10	A	Abigail McWilliams	2001	CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY: A THEORY OF THE FIRM PERSPECTIVE
10	F	Abigail McWilliams	2006	Corporate Social Responsibility: Strategic Implications
10	A	Henry Mintzberg	1983	THE CASE FOR CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY
10	G	Lance Moir	2001	WHAT DO WE MEAN BY CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY?

10	G	N. Craig Smith	2003	Corporate Social Responsibility: WHETHER OR HOW?
10	F	Rolan Benabou	2010	Individual and Corporate Social Responsibility
10	A	Tóth Gergely	2009	The Truly Responsible Enterprise
10	A	Wan Saiful Wan-Jan	2006	Defining corporate social responsibility
10	D	Wayne Visser	2009	Corporate Social Responsibility in Developing Countries
10	A	Duane Windsor	2001	THE FUTURE OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY
10	D	Duane Windsor	2006	Corporate Social Responsibility: Three Key Approaches
12	A	Gilbert G. Lenssen	2019	Managing Sustainable Business
12	B	Michael E. Porter	2011	Creating Shared Value
12	D	Nestlé	2018	Creating Shared Value
12	E	Menghwar	2021	Creating shared value: A systematic review, synthesis and integrative perspective
12	E	Chris MacDonald	2013	Proposition: Shared Value as an Incomplete Mental Model
12	E	Joan Serra	2017	Creating shared value in destination management organisations: The case of Turisme de Barcelona
12	E	Jocelyn Fraser	2019	Creating shared value as a business strategy for mining to advance the United Nations Sustainable Development Goals
12	E	John Wiley	2002	STAKEHOLDER EXCELLENCE? FRAMING THE EVOLUTION AND COMPLEXITY OF A STAKEHOLDER PERSPECTIVE OF THE FIRM
12	E	Milton Friedman	1970	The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits
12	E	Thomas Dyllick	2014	Soapbox on CSV: Living the Ambiguity of Creating Shared Value
12	E	Wayne Visser	2015	Integrated Value Creation (IVC): Beyond Corporate Social Responsibility (CSR) and Creating Shared Value (CSV)
13	E	Tóth András József	2015	Extraktív heteroazeotróp desztilláció: ökológikus elválasztási eljárás nemideális elegyekre
13	E	Tóthné Szita Klára	2012	Barnamezős területek értékelése, revitalizációja és ipari ökológiai megoldások
13	E	Szépvolgyi János		Ipari ökológia és hulladékfeldolgozás
13	E	Komlós Ferenc	2012	Elfolyó hidrotermikus energia hasznosítása hőszivattyúval távfűtési rendszerekhez
13	E	Jouni Korhonen	2004	Industrial ecology in the strategic sustainable development model: strategic applications of industrial ecology
13	E	Mizsey Péter	2012	Ipari ökológiai elvek alkalmazása technológiai hulladékvizek fizikokémiai módszerekkel történő kezelésénél
13	E	Odor Kinga, Molnár Gabriella		Ipari ökológiai modell megvalósítása az élelmiszer gazdasági szektorban
13	E	Papp Viktória	2016	AGRIPELLET ELŐÁLLÍTÁS ALAPANYAGBÁZIS VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁGON
13	E	Pomázi István	2006	Anyagáramlások A világ legfejlettebb országaiban Az egyesült államok és Japán példáján
13	E	Michael E. Porter	1998	Industrial Ecology and Competitiveness Strategic Implications for the Firm
13	A	Gyarmati György	2020	Vállalkozásfejlesztés a XXI. században-Az ökológiai termelés környezetvédelmi szerepe Európai Unió példák keresztül
13	A	Herczeg Márton	2008	ANYAGÁRAMOK ELEMZÉSE A TÁRSADALMI ÉS IPARI METABOLIZMUS KÜLÖNBÖZŐ SZINTJEIN

13	A	Kerekes Sándor	2004	A környezetbarát vállalat irányítás eszközei
13	A	Kerekes Sándor	2007	A környezetgazdaságtan alapjai
13	C	Európai Bizottság	2014	Úton a körkörös gazdaság felé: „zéró hulladék” program Európa számára
13	D	Andy Garner	1994	Industrial Ecology
13	E	Berényi László, Deutsch Nikolett	2014	A fenntartható fejlődés és a valóban felelős vállalatok
13	E	Cséfalvy Edit	2015	Kell-e aggódnunk, ha ráfolyik a benzin az autógumira?
13	E	John Ehrenfeld	1997	Industrial Ecology in Practice -The Evolution of Interdependence at Kalundborg
13	E	S. Erkman	1997	Industrial ecology: an historical view
13	E	Suren Erkman	2001	Industrial ecology: a new perspective on the future of the industrial system
13	E	Faragó T.	2013	A globálisan növekvő hulladékmennyiség és a kezelésére irányuló nemzetközi törekvések
13	E	Robert A. Frosch	1992	Industrial ecology: A philosophical introduction
13	A	Bányai Orsolya	2014	ENERGIAJOG AZ ÖKOLÓGIAI FENNTARTHATÓSÁG SZOLGÁLATÁBAN
13	A	Roland Clift	2016	Taking Stock of Industrial Ecology
15	A	Malou Berndtsson	2015	Circular Economy and Sustainable Development
15	A	Roberta De Angelis	2018	BUSINESS MODELS IN THE CIRCULAR ECONOMY
15	A	Sadhan Kumar Ghosh	2020	Circular Economy: Global Perspective
15	D	Małgorzata Koszewska	2018	CIRCULAR ECONOMY — CHALLENGES FOR THE TEXTILE AND CLOTHING INDUSTRY
15	D	Marzena Smol	2018	The importance of sustainable phosphorus management in the circular economy (CE) model: the Polish case study
15	F	MARKUS A. REUTER	2016	Digitalizing the Circular Economy
15	A	Walter R. Stahel	2016	Circular economy
15	E	Julian Kirchherr	2016	Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions
15	D	Nancy M. P. Bocken	2016	Product design and business model strategies for a circular economy
15	B	Alan Murray	2015	The Circular Economy: An Interdisciplinary Exploration of the Concept and Application in a Global Context
15	G	Maria Barreiro-Gen	2020	How circular is the circular economy? Analysing the implementation of circular economy in organisations
15	B	Mikael Skou Andersen	2006	An introductory note on the environmental economics of the circular economy
15	G	Yuliya Kalmykova	2017	Circular economy – From review of theories and practices to development of implementation tools
15	B	Anne P.M. Velenturf	2021	Principles for a sustainable circular economy
15	B	Gustavo Moraga	2019	Circular economy indicators: What do they measure?
15	B	Juana Camacho-Otero	2018	Consumption in the Circular Economy: A Literature Review
17	E	Crowley D.	2009	Getting to Net Zero
17	E	John Deutch	2020	Is Net Zero Carbon 2050 Possible?
17	E	Crowley D.	2022	The meaning of net zero and how to get it right

17	E	Karsten Voss	2011	From Low-Energy to Net Zero-Energy Buildings: Status and Perspectives
17	E	Pless	2010	Net-Zero Energy Buildings: A Classification System Based on Renewable Energy Supply Options
17	F	Voss K.	2012	Nearly-zero, Net zero and Plus Energy Buildings
17	E	Pablo Ruiz	2018	Towards net-zero emissions in the EU energy system by 2050
17	A	Rafael Mariano Grossi	2021	Nuclear Energy for a Net Zero World
18	B	Gunnar F.	2015	ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies
18	E	Arató G.	2013	A magyar felsőoktatás minőségfejlesztési rendszere és az Európai Felsőoktatási Térség ajánlásai (2005–2011)
18	E	Dudás F.	2020	ORSZÁGSZINTŰ ESG-INDIKÁTOROK SZEREPE A PÉNZÜGYI DÖNTÉSHOZATALBAN
18	E	Gerhard	2015	The wages of social responsibility — where are they? A critical review of ESG investing
18	E	Gyura	2020	ESG ÉS BANKSZABÁLYOZÁS: HALADNI KELL A KORRAL
18	E	Kotró	2020	AZ ESG-MINŐSÍTÉS HATÁSA A VÁLLALATI KÖTVÉNYHOZAMOKRA
18	E	Kovács-Szóka	2021	„Fenntartható gazdaság – fenntartható pénzügyek” pénzügyi, adózási és számviteli szakmai és tudományos konferencia
18	E	Miruna	2017	Stadiul implementării Strategiei Europene 2020 în domeniul educației și formării profesionale în România
18	E	Nagy	2017	Factor Investing and ESG Integration
18	E	Pedro	2019	ESG and Responsible Institutional Investing Around the World: A Critical Review
18	E	Schmuck	2020	AZ EURÓPAI FELSŐOKTATÁSBAN ALKALMAZOTT ESG MINŐSÉGIRÁNYÍTÁSI IRÁNYELVEINEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA AZ ISO 9001 MINŐSÉGIRÁNYÍTÁSI SZABVÁNY ALAPELVEIVEL
18	E	Stempler	2021	ESG Investing: The Use of ESG Ratings in a Smart Beta Strategy
18	E	Stuart	2021	Firms and social responsibility: A review of ESG and CSR research in corporate finance
18	E	Szepesi	2020	VÁLSÁGÁLLÓ-E A FENNTARTHATÓ BEFEKTETÉS? ESG-részvényportfóliók válságidőszaki teljesítményének vizsgálata
18	E	Tóth-Szládék	2021	Az ESG-információk hozzájárulása az európai bankok pénzügyi stabilitásához
18	E	Vőnéki-Lamanda	2020	AZ ESG-KOCKÁZATOKKAL KAPCSOLATOS BANKI KÖZZÉTÉTELEK TARTALOMELEMZÉSE
18	E	Gunnar Friede	2015	ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies
18	E	Ali Fatemi	2018	ESG performance and firm value: The moderating role of disclosure
18	E	David C. Broadstock	2021	The role of ESG performance during times of financial crisis Evidence from COVID-19 in China
18	B	Stuart L.	2021	Firms and social responsibility: A review of ESG and CSR research in corporate finance
18	B	Emiel Van Duuren	2016	ESG Integration and the Investment Management Process: Fundamental Investing Reinvented

18	B	Stuart L.	2010	FIRMS' ENVIRONMENTAL, SOCIAL AND GOVERNANCE (ESG) CHOICES, PERFORMANCE AND MANAGERIAL MOTIVATION
18	B	Danny Z. X. Huang	2021	Environmental, social and governance (ESG) activity and firm performance: a review and consolidation
18	B	Georg Inderst	2018	Incorporating ENVIRONMENTAL, SOCIAL and GOVERNANCE (ESG) Factors into FIXED INCOME INVESTMENT